Orimattilan kaupungin kotouttamishanke 2017-2020 loppuraportti

Pakolaistaustaisten maahanmuuttajien vastaanottaminen ja kotouttaminen kuntaan

TURVAPAIKKA-,
MAAHANMUUTTO- JA
KOTOUTTAMISRAHASTO

Euroopan unionin tuella

Maahanmuuttokoordinaattori Sirkku Lindstam 27.2.2020

SISÄLLYS

1 Johdanto ... 3
2 Kotouttamishankkeen lähtötilanne ja taustat ... 4
2.1 Kieli ja kommunikointi haasteena ... 6
2.2 Maahan tulevien pakolaisten matka lähtömaasta Suomeen ... 7
2.3 Käsitteitä ... 6
3 Kotouttamishankkeen tavoitteet ... 9
3.1 Kotouttamishankkeen toteutus ... 10
3.2 Neuvonta- ja ohjaus ... 21
3.3 Opetus ... 25
3.4 Etniset suhteet ja yhdenvertaisuus ... 28
3.5 Osaamisen lisääminen ... 32
3.6 Resurssit ... 33
3.6.1 Maahanmuuttokoordinaattori ... 33
3.6.2 Ostopalvelut ... 34
4 Tulokset ... 36
4.1 Vaikutukset hankkeen aikana? ... 38
4.2 Mitä vielä tarvitaan/mitä hankkeen aikana ei toteutunut? ... 39
4.3 Hankkeen vaikuttavuus? ... 39
4.4 Hankkeen kirjalliset tuotokset kotouttamistyöhön ... 41
5 Lopuksi ... 44

1 JOHDANTO

Orimattilan kaupunki päätti vuonna 2015 ryhtyä kiintiöpakolaisten vastaanottamiseen IOM:n (International Organization for Migration) kansainvälisen pakolaisohjelman kautta. Yhteistyösopimus tehtiin Hämeen ELY:n kanssa. EUSA-järjestelmähaun myötä Orimattila sai AMIF -rahoitteisen kotouttamishankkeen vuosille 2017-2020. Tarve hankkeelle syntyi, kun tarve todettiin Orimattilassa vuoden toimineen vastaanottokeskuksen myötä. Kotouttamislaissa on myös todettu, että kunnan tehtävänä on huolehtia kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta paikallistasolla.

Kotouttamishankkeella oli tarkoitus luoda kaupunkiin valmiuksia pakolaisten kotouttamispalveluiden järjestämiseen sekä paikallista että seudullista yhteistyötä tehden. Hankkeen toimenpiteillä tuetaan maahanmuuttajien uuden kielen ja kulttuurin omaksumista sekä elämänhallinnan ja arkitaitojen vahvistumista. Pääpaino oli kehittää alkuvaiheen toimenpiteitä kolmannen sektorin kanssa. Hankkeen aikana oli tarkoitus vahvistaa kuntatyöntekijöiden ja muiden toimijoiden osaamista ja tietotaitotasoa maahanmuuttotyössä. Keskeisinä tavoitteina oli kehittää toimintamalli alkuvaiheen kotoutumiseen; verkostoyhteistyö kattaa kunnan, viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijat, kehittää kotouttamistoimintoja ja järjestää niitä kohderyhmälle, edistää etnisiä suhteita kunnassa sekä lisätä osaamista maahanmuuttaja työssä.

Hankkeen kohderyhmänä olivat haavoittuvassa asemassa olevat maahanmuuttajat ja vuositasollahankkeen piiriin tulevat kiintiöpakolaiset. Hankkeen ohjausta varten perustettiin laaja-alainen ohjausryhmä. Vuonna 2017 hankkeelle palkattiin maahanmuuttokoordinaattori toteuttamaan hankkeen tavoitteita ja käytännön toimenpiteitä.

Suomi, Päijät-Häme kuten myös pakolaisten maahantulokin muuttuivat kolmen hankevuoden aikana paljon siitä lähtötilanteesta, jossa hankesuunnitelma oli laadittu. Suuri muutos oli se, että yhä useampi kunta on osoittautunut halukkaaksi vastaanottaa pakolaisia. Orimattilan sopimuksellinen kiintiö on vuositasolla 20 mutta tulijoita koko Hämeeseen on kohdennettu vain 60, joka hakautuu tasan kahden maakunnan kesken. Näin ollen sopimuksellinen määrä ei ole koskaan täyttynyt.

Iso muutos tapahtui, kun Päijät-Hämeessä aloitti vuonna 2017 melkein maakunnallinen sosiaali- ja terveyspalveluita järjestämisvastuulla tuottava hyvinvointikuntayhtymä (PHHYKY), jonka tehtäviin siirtyivät myös maahanmuuttajapalvelut. Vuotta aiemmin oli myös toimeentulotukiasioiden hoito siirtynyt Kelalle. Näin ollen myös hankkeen keskeiset yhteistyötahot muokkautuivat hankkeen alkuvaiheilla uudelleen ja toimintamallia lähdettiinkin mallintamaan yhteistyössä kaupungin, PHHYKY:n, TE-palvelujen, Kelan ja paikallisten vapaaehtoistahojen kesken.

Kiintiöpakolaisia saapui ELY:n kautta suoraan Orimattilaan osoittamina hankkeen aikana yhteensä 31. Lisäksi Orimattilan hankkeessa oli mukana Orimattilan vastaanottokeskuksesta kuntaan oleskeluluvan saatuaan jääneitä sekä Imatran vastaanottokeskuksesta Orimattilaan osoitettuja turvapaikanhakijoita. Perhekoot vaihtelivat yhdestä henkilöstä kahdeksan jäseniseen perheeseen. Tulijat edustivat neljää eri kieliryhmää ja neljää eri kansallisuutta. Lisäksi Orimattilan maahanmuuttajaperheisiin syntyi hankkeen aikana kaksi lasta. Yhteensä hankkeessa oli mukana 49 henkilöä, joista 27 muutti hankkeen aikana Lahteen ja Helsinkiin. Loput ovat asettuneet asumaan Orimattilaan.

Maahanmuuttokoordinaattorin lisäksi tärkeitä toimijoita Orimattilassa olivat viittä eri paikallisyhteisöä edustaneet vapaaehtoistoimijat ja eri organisaatioiden ammattilaiset. Alunperin vapaaehtoisia oli mukana noin 25 henkilöä mutta hankkeen aikana määrä vakioitui hankkeen noin 15 aktiivitoimijaan.

Vapaaehtoisten tehtävänä oli opettaa Suomen kieltä, järjestää erilaisia tilaisuuksia ja tapahtumia tukien hankkeen tavoitteita, tutustuttaa tulijoita paikkakuntaan ja sen yhteisöihin sekä lähiseutuun, ohjata ja opastaa heitä maahanmuuttokoordinaattorin ohjaksen ja annetun koulutuksen avulla sekä edistää etnisiä suhteita maahanmuuttajien ja paikallisten kesken.

Hankkeessa mallinnettiin paikallinen kotouttamisen toimintamalli, joka soveltuu myös alueelliseen käyttöön. Tässä Orimattilan kaupungin kotouttamishankkeen 2017-2020 loppuraportissa kuvataan tiivistetysti, miten hankkeessa toimittiin ja millaisia konkreettisia tuloksia saavutettiin.

Hankkeen materiaaleja, ohjeita ja muuta ladattavaa tietoa löytyy myös hankkeen omilta kotisivulta Orimattilan kotisivuilta www.orimattila.fi (https://www.orimattila.fi/info/for-immigrants/orimattilan-koto-hanke).

2 KOTOUTTAMISHANKKEEN LÄHTÖTILANNE JA TAUSTAT

> Hankkeen välittömänä kohderyhmänä ovat haavoittuvassa asemassa olevat maahanmuuttajat (mm. alaikäiset, yksinhuoltajat, raskaana olevat naiset, vammaiset). Vuositasolla hankkeen piirissä on noin 20 maahanmuuttajaa. Välillisiin kohderyhmiin kuuluvat Orimattilan kaupungin eri toimialat (sivistys- ja hyvinvointipalvelut, hallintopalvelut, elinkeino- ja tekninen toimi), paikalliset yhdistykset (noin 7-10) ja seurakunnat (2). (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 4.)

Hankkeen syntyaikoihin elettiin Suomessa ja koko Euroopassa erikoisia aikoja, kun valtavat pakolaisjoukot saapuivat eri puolilta Lähi-Itää, Keski-Aasiaa ja Afrikkaa. Suomeen saapui yli 30 000 turvapaikanhakijaa ja sen myötä perustettiin yli 200 vastaanottokeskusta (n. 20 olemassa olleen vastaanottokeskuksen lisäksi), jotta heidät saatiin majoitettua suojaan keliolosuhteita. Myös Orimattilaan perustettiin vuonna 2016 Suomen Punaisen Ristin (SPR) vastaanottokeskus, joka ehti toimia vuoden verran. Maahan syntyi ”aallon” myötä tuhansien jo sinne tulleiden luvan saaneiden ja tuhansien maasta poistamattomien henkilöiden joukko. Valtion oli etsittävä jatkosijoituspaikkoja oleskeluluvan saaville.

Työ- ja elinkeinoministeriön kotouttamissuunnitelmissa on linjattu pyrkimys sijoittaa turvapaikan saaneet eri puolille Suomea, jotta painetta ei syntyisi yksin kasvukeskuksiin ja että esimerkiksi va-

paita vuokra-asuntoja olisi paremmin saatavilla. Odotusarvona tuolloin oli, että pienemmällä paikkakunnalla kotouttamisen palveluita voisi järjestää joustavammin ja kotouttamiskoulutuksiin olisi nopeampi päästä.

Suomi on jo vuosia ottanut vastaan kiintiöpakolaisia, joka nykyisin on noin 750 henkilöä vuodessa. Yhteisiin kansainvälisiin sopimuksiin perustuva kiintiöpakolaisten vastaanotto ajoittui yllättäen tulleiden turvapaikanhakijoiden joukkotulon kanssa. Näin ollen yhtäkkiä ratkaistavana olikin mihin jatkosijoitetaan niin oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat kuin kiintiöpakolaisetkin. Valtio ryhtyi kannustamaan kuntiin sijoittamista ja kotouttamista taloudellisesti. Siitä syntyi positiivinen ongelma, kun kuntapaikkoja olikin tarjolla peräti 2500. Kunnat oivalsivat myös maahanmuuton tarjoavan positiivista väestökehitystä yhä ikääntyville väestöille.

Orimattila
Ulkomaalaistaustaiset tai muunkieliset asukkaat **2014-2018**
Lähde: Stat.fi; eri tilastot

	As 31.12. Ola	ulkomaan kansa-laisia	ulkomailla syntyneitä	vieras-kielisiä	ulkomaa-lais-taustaisia	ulkomaan kansalais-ten osuus %	ulkomailla syntyneiden osuus %	vieras-kielisten osuus %	ulkomaa-laistaus-taisten osuus %	ulkomaa-laistaus-taiset kokomaa %	*muutos ed.vuoteen kaikki asukkaat*
2018	16091	328	520	461	461	2,0	3,2	2,9	2,9		*-130*
2017	16221	304	481	431	431	1,9	3,0	2,7	2,7		*-58*
2016	16279	274	442	387	387	1,7	2,7	2,4	2,4	0,11	*-47*
2015	16326	255	415	353	357	1,6	2,5	2,2	2,2	0,11	*38*
2014	16288	241	390	319	328	1,5	2,4	2,0	2,0	0,10	

	Muuttoliike			Väestön luonn. kasvu		
				Kaikki		
	maahan-muutto	**maasta-muutto**	*netto-kasvu*	**elävänä synty-neet**	**kuolleet**	*netto-kasvu*
2018	17	6	*11*	113	207	*-94*
2017	35	8	*27*	127	165	*-38*
2016	56	24	*32*	149	170	*-21*
2015	36	16	*20*	155	157	*-2*
2014	34	24	*10*	159	185	*-26*

Syksyllä 2015 myös Hämeen ELY-keskus lähestyi alueen kuntia ja toivoi sopimuksia kiintiöpakolaisten pakolaisten kuntapaikoista. Orimattilan kaupunginhallitus päättikin joulukuussa 2015 tehdä sopimuksen ELY:n kanssa 20 pakolaisen kuntasijoituksesta vuosittain (sisältää kiintiöpakolaisia ja oleskeluluvan saaneita). Tulijamäärän äkillinen kasvu sai myös yksittäiset kansalaiset, organisaatiot ja kunnat aktivoitumaan maahanmuuttotyössä. Aiempaa osaamista turvapaikanhakijoiden kanssa toimimisesta ei kuitenkaan juuri ollut kunnissa saatavilla eikä kokonaisuus ollut organisoitua.

Orimattilan kaupunki oli jo mukana seudullisen maahanmuuton integraatiopiste Alipin toiminnassa, joka tarjoaa maahanmuuttajille ja viranomaistahoille maksuttomia ohjaus- ja neuvontapalveluita. Keväällä 2016 Orimattilan kaupunki perusti vastaanottokeskuksen aloitettua toimintansa

maahanmuuttotyöryhmän, jossa olivat kaupungin eri toimialojen edustajat: sivistys-, hallinto- ja sosiaali- ja terveyspalvelut, asuntotoimi ja myös Orimattilan vastaanottokeskus (SPR).

Työryhmä kävi kokouksissaan läpi maahanmuuttoon liittyviä ajankohtaisia asioita sekä paikallisesti että seudullisesti ja tiivisti eri toimijoiden välistä yhteistyötä maahanmuuttajapalveluissa. Orimattilan kaupunki kutsui myös keväällä 2016 koolle Orimattilan alueella toimivien järjestöjen, yhdistysten ja seurakuntien edustajia. Paikalliset yhdistykset ja seurakunnat tukivat vastaanottokeskuksen toimintaa muun muassa vapaaehtoistoimin ja antamalla tavara- ja vaatelahjoituksia.

Vapaaehtoistoimijat olivat tuoneet esiin kiinnostuksensa jatkaa vapaaehtoistoimintaa vastaanottokeskuksenkin ulkopuolella, mikäli kaupunki käynnistäisi pakolaisten kotouttamiseen liittyvän hankkeen, jonka tarkoituksena olisi luoda Orimattilaan oma malli ja integroida siihen myös vapaaehtoistahoja mukaan. Vapaaehtoistoiminnan koordinointi ja yhteensovittaminen muihin kotouttamistoimiin nähtiin kaupungin tehtävänä.

Vastaanottokeskus oli toteuttanut työelämään tutustuttavia TET- jaksoja ja turvapaikanhakijat olivat olleet työjaksoilla niin kaupungilla kuin paikallisissa yrityksissäkin. Orimattilassa arvioitiin tuolloin olevan ennestään pieni määrä maahanmuuttajia, jotka olivat tulleet kuntaan esim. avioliiton tai työn vuoksi. Varsinaisten pakolaisten tulo kuntaan ja kotouttaminen olivat kuitenkin uusia ja organisoitumattomia asioita niin kuntalaisille kuin eri toimialojen edustajillekin ja tätä mallintamaan hanke luotiin. Hankkeen avulla kyettiin myös paremmin hyödyntämään Päijät-Hämeen maahanmuutto-ohjelman 2016 – 2020 selvityksiä ja linjauksia esim. kotouttamistoimenpiteistä.

Orimattilan kaupunkistrategiassa keskeisinä tekijöinä nähtiin myös hankkeeseen liittyen mm. syrjäytymisen ja eriarvoistumisen ehkäiseminen, varhainen tukeminen sekä tiivis yhteistyö kaupungin ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 4-5.)

2.1 KÄSITTEITÄ

Kiintiöpakolainen
Kiintiöpakolainen on henkilö, jolla on YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun (UNHCR) myöntämä pakolaisen asema ja joka saapuu maahan vastaanottajavaltion määrittelemän pakolaiskiintiön puitteissa.

Kotouttaminen
Kotouttamisella tarkoitetaan kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla.

Kotoutuminen
Kotoutumisella tarkoitetaan lain mukaan maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla, kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen. Kotoutujan näkökulmasta kotoutuminen on eräänlaista oman paikan löytämistä uudessa kotimaassa.

Maahanmuuttaja
Maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muuttanutta henkilöä, jonka tarkoituksena on asua maassa pidempi aika, yleensä vähintään vuosi. Maahanmuuttajia ovat siis kaikkien maiden kansalaiset, jotka muuttavat Suomeen. Eniten maahanmuuttajia Suomessa on Virosta, Venäjältä ja Ruotsista.

Maahanmuuttovirasto (Migri)
Maahanmuuttovirasto on Suomen sisäasiainministeriön alainen virasto, joka käsittelee ja ratkaisee maahantuloon, maassa oleskeluun, pakolaisuuteen sekä Suomen kansalaisuuteen liittyviä asioita. Migri aloitti toimintansa 1.1.2008. Maahanmuuttoviraston edeltäjä, Ulkomaalaisvirasto (UVI), aloitti toimintansa vuonna 1995.

Oleskelulupa
Oleskeluluvalla tarkoitetaan valtion jollekin tietylle henkilölle myöntämää määräaikaista tai pysyvää lupaa asua valtionsa alueella. Turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan turvapaikan tai toissijaisen suojelun tarpeen perusteella.

Pakolainen
Pakolainen on henkilö, jolle on myönnetty kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolella. Hän on paennut kotimaastaan ihmisoikeusrikkomuksia, sotaa ja levottomuuksia. Hän on joutunut jättämään kotimaansa, koska hänellä on perusteltu syy pelätä joutuvansa vainotuksi. Pakolaista vainotaan hänen alkuperänsä, kansallisuutensa, uskontonsa, yhteiskunnallisen ryhmänsä tai poliittisen mielipiteensä perusteella.

Turvapaikanhakija
Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee turvaa vieraasta valtiosta. Turvapaikan hakeminen on ihmisoikeus. Vain pienelle osalle turvapaikanhakijoista myönnetään YK:n pakolaissopimuksen mukainen pakolaisstatus, joka perustuu henkilökohtaiseen vainoon. Sen sijaan turvapaikanhakija voi saada oleskeluluvan toissijaisen suojeluntarpeen perusteella (esim. epäinhimillisen kohtelun uhka kotimaassa).

Vastaanottokeskus
Vastaanottokeskus on paikka, joka tarjoaa asuinpaikan turvapaikkaa Suomesta hakeville. Vastaanottokeskus voi olla joko valtion, kunnan, järjestön tai yrityksen ylläpitämä. Vastaanottokeskuksessa asuminen on turvapaikanhakijalle ilmaista ja asumisen on tarkoitus kestää siihen saakka, kunnes hakijan turvapaikkahakemus on ratkaistu.

(Lähde: https://pakolaisapu.fi/sanasto/)

2.2 MAAHAN TULEVIEN PAKOLAISTEN MATKA LÄHTÖMAASTA SUOMEEN

Pakolaisten matkat kotimaastaan Suomeen eivät ole keskenään samanlaiset. Osa heistä on paennut kotimaansa konfliktitilanteesta johonkin naapurimaahan ja eläneet siellä eri pituisia ajanjaksoja, vuosiakin. Osa on matkannut melko suoraan ja nopeasti Suomeen. Toiset ovat vaeltaneet ensin tuhansia kilometrejä jalan ja erilaisin kulkuvälinein ennen kuin ovat päätyneet pakolaisleirille, josta he ovat odottelun jälkeen päässeet pois.

Yhteistä pakolaisina tulleilla on elämän muuttuminen kotimaassa niin vaikeaksi ja uhatuksi, että pakenemisen on ainoa vaihtoehto säilyä hengissä.

Eläminen oman kotimaansa naapurimaassa ei ole myöskään ongelmatonta. Usein pakolaiset elävät paperittomina eikä heillä ei ole välttämättä ihmisoikeuksia, oikeutta koulunkäyntiin tai kunnolliseen terveydenhuoltoon. Kun vuosienkin odotus pakolaisleirillä vailla turvaa ja oikeuksia jatkuu matkana ventovieraaseen, kaukaiseen maahan, kohtaavat ihmiset monia haasteita, ennen kuin he alkavat löytää oman paikkansa uudessa kotimaassa.

Hankkeen kokemuksen perusteella kiintiöpakolaisina Suomeen tulleet eivät olleet välttämättä lainkaan ajatelleet tulevansa juuri Suomeen. Heille Suomi oli täysin tuntematon maa, kunnes heille kerrotaan sijoittumisesta Suomeen. Leireillä heille annetaan nopea alkuinfo Suomesta juuri ennen matkaan lähtöä.

2.3 KIELI JA KOMMUNIKOINTI HAASTEENA

Suomesta on tullut kielellisesti yhä monimuotoisempi. Tilastojen mukaan vuonna 2017 Suomessa asui yli 370 000 ihmistä, jotka puhuivat muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. Suurimpina kieliryhminä olivat venäjä (1,4 %), viro (0,9 %), arabia (0,48 %) ja somali (0,36 %). (https://fi.wikipedia.org/wiki/Suomen_kielipolitiikka)

Suomessa turvataan lainsäädännön kautta jokaiselle oikeus saada virallisia palveluita ja mahdollisuus asiointiin omalla kielellään:

Suomen perustuslaki 731/1999; 17 §
Ulkomaalaislaki 301/2004; 203 §
Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010
Hallintolaki 434/2003; 26 §
Kielilaki 423/2003; 10 § ja 18 §
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000; 5 §
Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992; 5 §
Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista 133/2010

Orimattilan kotouttamishankkeessa asiakkaina olleet puhuivat äidinkielenään arabiaa, daria, kurdia ja tigrinjaa. Suomen kieltä edes auttavasti osasivat vain muutamat turvapaikanhakijoina tulleista, jotka olivat olleet maassa pari vuotta ennen kuntaan kotoutumisen alkamista. Muiden suomen kielen oppiminen alkoi Orimattilassa.

Tulkkauspalvelut laajenivat hankkeen aikana Suomessa vuoden 2015 turvapaikanhakijavyöryn jälkeen. Alueellisen Lahden Tulkkikeskuksen lisäksi on syntynyt joukko kaupallisia tulkkauspalveluja sekä -sovelluksia myyviä yrityksiä. Erityisesti tulkkauksen mobiilisovellukset ovat helpottaneet hankkeen aikaista arjen palvelutilanteissa asiointia. Niitä ohjaavat säännökset mm. tulkkien ammattipätevyydestä sekä salassapitovelvoitteista. Yksi hankkeessa syntyneistä ohjeistuksesta koskeekin tulkin käyttämistä.

3 KOTOUTTAMISHANKKEEN TAVOITTEET

Yleistavoite

Hankkeessa kehitetään ja mallinnetaan Orimattilaan paikallinen verkostoyhteistyön toimintamalli haavoittuvassa asemassa olevien pakolaisten kotouttamiseen. Verkostoyhteistyö kattaa kunnan, viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijat. Keskeisenä kehittämisen kohteena on eri toimijoiden osaamisen ja yhteistyön lisääminen kotouttamisessa sekä etnisten suhteiden edistäminen. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 4.)

Hankkeen kuvaus

Kotouttamishankkeessa luodaan kuntaan valmiuksia ottaa vastaa pakolaisia ja kehittää toimintamalli kotouttamispalveluiden järjestämiseen sekä paikallisesti että seudullista yhteistyötä tehden. Hankkeessa tuetaan erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien kolmansien maiden kansalaisten kotoutumista eri toimenpitein, joilla voidaan parantaa pakolaisten osallisuutta, hyvinvointia ja elämänhallintaa.

Hankkeen toimenpiteillä tuetaan maahanmuuttajien uuden kielen ja kulttuurin omaksumista sekä elämänhallinnan ja arkitaitojen vahvistumista. Pääpaino on alkuvaiheen toimenpiteiden kehittämisellä yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa. Hankkeen aikana vahvistetaan työntekijöiden osaamista ja tietotasoa pakolaisten lähtöolosuhteista ja erityistarpeista. Keskeistä on myös edistää etnisiä suhteita ja yhdenvertaisuutta kaupungissa. Hankkeessa linkitytään seudulliseen ja valtakunnalliseen kehittämiseen sekä hyödynnetään jo kokeiltuja hyviä toimintamalleja. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 5.)

Tavoite 1:

Hankkeen aikana kehitetään ja mallinnetaan monialainen asiakaslähtöinen toimintamalli alkuvaiheen kotouttamiseen eri toimijoiden yhteistyönä. Toimintamalli kytkeytyy kiinteästi paikalliseen toimintaan ja siinä sovitetaan yhteen kunnan, kolmannen sektorin ja viranomaistahojen kotouttamistoimenpiteet.

Tavoite 2:

Alkuvaiheen kotouttamistoimintojen kehittäminen ja järjestäminen kohderyhmälle yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Tavoite 3:

Etnisten suhteiden edistäminen ja yhdenvertaisuus kunnassa.

Tavoite 4:

Osaamisen lisääminen maahanmuuttotyössä.

3.1 KOTOUTTAMISHANKKEEN TOTEUTUS

Tavoite 1:

Hankkeen aikana kehitetään ja mallinnetaan monialainen asiakaslähtöinen toimintamalli alkuvaiheen kotouttamiseen eri toimijoiden yhteistyönä. Toimintamalli kytkeytyy kiinteästi paikalliseen toimintaan ja siinä sovitetaan yhteen kunnan, kolmannen sektorin ja viranomaistahojen kotouttamistoimenpiteet.

Toiminto 1.1: Paikallisen järjestötoiminnan kartoittaminen ja kotouttamisen koordinointi.

Kuvaus 1: Vapaaehtoistoiminnan työryhmä kokoontuu säännöllisesti; noin 1-2 kuukauden välein. Työryhmään osallistuvat mm. MLL:n, SPR:n, Ampu:n 4H-yhdistyksen, seurakuntien ja muiden paikallisten yhdistysten edustajat, jotka osallistuvat kotouttamispalveluiden järjestämiseen. Alkuvaiheessa kartoitetaan yhdistysten ja seurakuntien tarjoamat palvelut ja tukitoimet alkuvaiheen kotouttamiseen liittyen. Työryhmässä myös sovitaan tarvittavasta yhteistyöstä ja eri toimintojen yhteensovittamisesta, jotta eri toiminnot tukevat asiakaslähtöistä kotoutumista ja ei synny päällekkäisiä toimintoja. Hankkeen edetessä työryhmässä kehitetään ja arvioidaan käynnistettyjä toimenpiteitä sekä niiden vaikuttavuutta kohderyhmälle.

Tulostavoite 1.1

Hankkeen aikana paikallinen järjestötoiminta ja seurakuntien toiminta on koordinoitu ja sillä on selkeä rooli alkuvaiheen kotouttamistyössä. Järjestökentässä maahanmuuttotyöhön liittyvä osaaminen ja keskinäinen yhteistyö on vahvistunut. Hankkeen aikana monialaiseen toimintamalliin saadaan kuvattua yhdistysten ja seurakuntien osuus alkuvaiheen kotouttamisessa. Vapaaehtoistoiminnan työryhmä kokoontuu vähintään 7 kertaa vuodessa.

(Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 5-6.)

Pakolaistaustaisen maahanmuuttajan kotoutumisen alkuvaiheeseen kuuluvia palveluja ja viranomaiskäyntejä kuvattuna kaavioon (ns. viranomaismalli).

Hankkeen käynnistyessä vapaaehtoistoimijatahojen kanssa ei oltu vielä tehty konkreettista toimintasuunnitelmaa. Maahanmuuttokoordinaattorin aloittaessa kaikki orimattilalaiset yhdistykset, jotka olivat aiemmin toimineet vastaanottokeskuksen kanssa, kutsuttiin keskustelemaan yhteistyön käytännöistä. Kutsua noudattivat tuolloin SPR:n Orimattilan osasto, Orimattilan Helluntailähetys, MLL:n Orimattilan yhdistys, Orimattilan ev.lut. seurakunta ja Orimattilan Yhteiset Martat. Urheiluseurat jättivät vastaamatta kutsuun. Myös Ampun 4H:n kanssa yhteistyötä tehtiin vähän myöhemmin hankkeen aikana.

Eri vapaaehtoistoimijatahot suhtautuivat eri tavalla maahanmuuttajille tarkoitettuun hankkeeseen:

- Ne, jotka ovat olivat tehneet jalkautuvaa yhteistyötä vastaanottokeskuksessa eli toimivat sen sisällä, lähtivät myös kotouttamistyöhön aktiivisesti osallistuen ja toimintaa järjestäen.
- Ne, jotka olivat tehneet pääasiassa kokoavaa toimintaa vastaanottokeskuksen ulkopuolella, jatkoivat samalla tavalla ja tarjosivat edelleen kokoavaa toimintaa myös kuntaan kotoutujille. Käytännössä nämä tahot järjestävät omaa perustoimintaansa omissa tiloissaan ja odottavat, että maahanmuuttajatkin osallistuvat löydettyään toiminnan. Varsinaista maahanmuuttajiin kohdistuvaa etsivää työtä ei mikään kolmannen sektorin toimijataho tehnyt hankkeen aikana.

Yksittäiset vapaaehtoistoimijat (henkilöt) niin ikään osallistuivat eri tavoin hankkeeseen:

- Aiemmin maahanmuuttajien kanssa toimineet ottivat rohkeammin lähitoimijan roolin kuin he, jotka eivät olleet olleet mukana mm. vastaanottokeskustoiminnassa tai joiden toiminta vokissa oli keskeytynyt.

- Toiset osallistuivat aktiivisesti paikallisyhdistysten yhteistyöhön, mutta eivät hankkiutuneet lähisuhteeseen maahanmuuttajien kanssa.
- Jotkut osallistuivat tuomalla käytettyjä ja/tai uusia tarvikkeita kotoutujille, mutta eivät olleet halukkaita tutustumaan heihin henkilökohtaisesti. Tähän ryhmään kuuluvat kyselivät kuitenkin silloin tällöin mitä kotoutujille kuuluu.
- Osa orimattilalaisista kertoi miettineensä (yksilöinä ja/tai perheinä), että voisivat lähteä mukaan lähitoimintaan maahanmuuttajien kanssa

Mukana kotouttamishankkeen aktiivisessa vapaaehtoisyhteistyössä oli loppuun asti viisi paikallisyhdistystä tai -yhteisöä. Näistä ev.lut. seurakunnasta toimijoina olivat diakonian työntekijät ja MLL:stä yhdistyksen palkattu työntekijä. SPR:n osastosta, Helluntai-seurakunnasta ja Orimattilan Yhteisistä Martoista osallistujat olivat vapaaehtoistoimijoita.

Toimijaorganisaatioista aktiivisimmin olivat SPR ja Helluntai-seurakunta mukana tuottamassa osastopalveluna sekä kokoavaa toimintaa (opetus, tapahtumat, retket ym.) että myös jalkautuvaa toimintaa (kotikäyntejä, ohjausta ja neuvontaa ym).

Hankkeeseen palkatulla maahanmuuttokoordinaattorilla oli takanaan monipuolinen työkokemus sekä ihmistyöstä että kolmannen sektorin työstä. Näistä oli hyötyä, koska auttamispainotteiseen ihmistyöhön, samoin kuin yhteistoiminnalliseen yhdistystoimintaan sisältyy paljon omanlaisiaan haasteita, jotka edellyttävät erityisiä johtamis- ja ohjaamistaitoja.

Koordinoinnissa koettiin hyödyksi esimerkiksi seuraavat osaamisalueet:

- ohjaaminen
- johtaminen
- tuen antaminen
- kouluttaminen
- läsnäolon taito
- käytettävissä olemisen taito
- elämänkokemus
- ammattitaito

Hankkeen asiakkaiden tarpeet alkuvaiheen kotoutumisessa olivat konkreettisia arkielämän hahmottamiseen ja haltuunottoon liittyviä toimintoja. Oli sovittava selkeästi, *kuka* tekee *mitäkin*. Kun ongelmia tai epäselvyyksiä ilmeni, oli yhdessä mietittävä, *miten* asioita tehdään.

Maahanmuuttajille aluksi jokainen suomalainen näytti potentiaaliselta osaavalta ja auttavalta henkilöltä. He kertoivat varmuudeksi asiansa lähes kaikille kuuntelemaan pysähtyville. Maahanmuuttokoordinaattorin ja vapaaehtoisten roolit tuli selkeyttää suhteessa toisiinsa sekä asiakkaille tarjottaviin palveluihin/toimintoihin. Hankkeessa ei muu muassa jaettu vapaaehtoisille oikeutta tulkkauksen omatoimiseen käyttöön. Maahanmuuttokoordinaattorilla oli käytössään tulkkauksen mobiilisovellukset sekä oikeus tilata kilpailutettuja tulkkauksia.

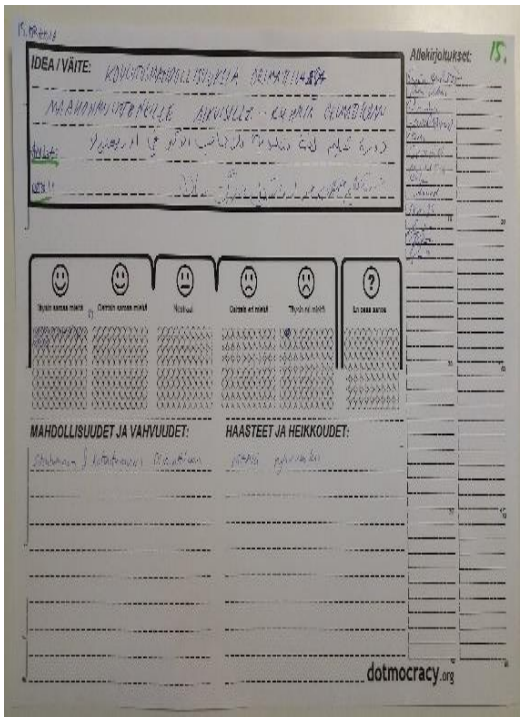
Haasteen alkuvaiheen kotoutumisen vapaaehtoistoiminnan mallintamiseen toi, ettei odotettua määrää kiintiöpakolaisia (20/vuosi) tullutkaan Orimattilaan. Syynä tähän oli pääasiassa se, että

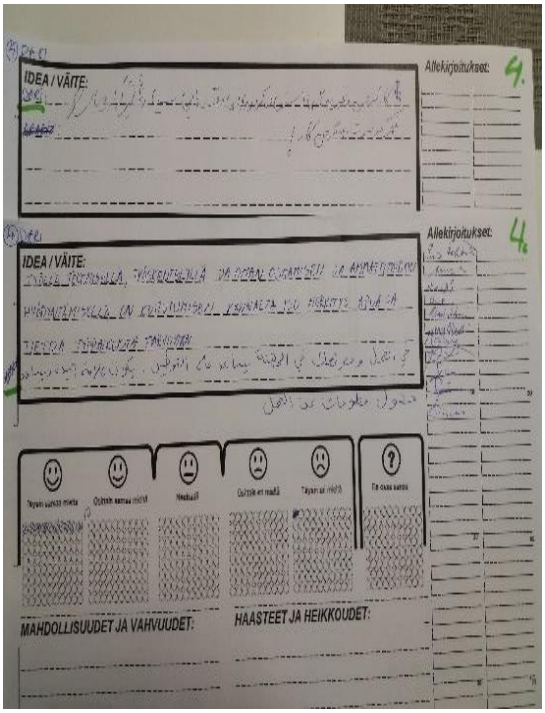
kunnat kiinnostuivat tarjoamaan kotoutumispaikkoja enemmän kuin Suomeen otettava pakolaiskiintiö on. Näin ollen Orimattilassa jo ollut parinkymmenen vapaaehtoistoimijan määrä olivat riittävä, eikä tarvetta koettu olevan esimerkiksi uusien vapaaehtoisten kouluttamiselle.

Autettavien pakolaisten joukko muodostui alun jälkeen verrattain rajallinen ja pysyi mm. paikkakunnalta poismuuttojenkin myötä hyvin maltillisena. Vuosittain pakolaisia tuli Orimattilaan vähimmillään kolme, enimmillään 14 henkilöä. Jos vapaaehtoistoimijoita olisi koulutettu enemmän, ei kaikille kiinnostuneille olisi ollut tarjolla mielekästä määrää tehtäviä kotoutujien kanssa. Mielenkiinnon vapaaehtoistyöhön on toisaalta huomattu laskevan nopeasti, jos henkilö pääse toteuttamaan toimintaa, johon on koulutettu.

Näin ollen keskityttiin kehittämään olemassa olevan vapaaehtoistoimijajoukon kanssa Orimattilalaista mallia heidän hyödyntämisekseen maahanmuuttajatyössä. Säännöllisissä kuukausipalavereissa maahanmuuttokoordinaattori kokosi vapaaehtoistoimijat suunnittelemaan ja pohtimaan kotoutujien avun ja tuen tarpeita. Samalla yhdessä myös vapaaehtoisten koulutuksellisia tarpeita, jotta he pärjäisivät ja jaksaisivat tehtävässään.

Reilun puolen vuoden kuluttua hankkeen alkamisesta alkoi koossa olla riittävästi kokemuksellista tietoa siitä, mitä asioita kotoutujien kanssa tehdään ja mitkä aiheet vaativat syvempää pohdintaa. Samaan aikaan koodinaattoriin otti yhteyttä ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opiskelija, joka oli kiinnostunut tekemään opinnäytetyönsä maahanmuuttotyöhön liittyvästä vapaaehtoistoiminnasta. Opinnäytetyössä yhdistettiin ja mallinnettiin arvopohjainen koulutus vapaaehtoistoimijoille. Se toteutettiin kuutena erillisenä työpajana. Näistä yksi oli Setlementtiliiton World Café -vaikuttamiskahvila, johon osallistuivat sekä vapaaehtoiset että maahanmuuttajat (**World Café – Opas deliberatiivisen World Cafén järjestämiseen,** Setlementtiliitto, 2015. Setlementtijulkaisuja 38. ISBN 978-952-7141-06-9 ISBN 978-952-7141-07-6 (PDF)).

Toiminto 1.2: Eri toimijoiden muodostama kehittämisfoorumi kotouttamispalveluiden suunnitteluun.

Kuvaus 1.2: Kehittämisfoorumi kokoontuu säännöllisesti 2-3 kuukauden välein hankkeen aikana ja keskeisenä tehtävänä on mallintaa kotouttamisen kokonaisuutta ja eri toimijoiden vastuuta/ tehtäviä prosessissa. Lähtökohtana on kartoittaa eri ryhmien tarpeita (esim. yksinhuoltajat, lapset, nuoret, pitkäaikaissairaat) ja suunnitella tämän pohjalta paikallisia palveluita ja toimintoja. Kehittämisfoorumiin osallistuvat kunnan, kolmannen sektorin ja viranomaistahojen edustajat. Työskentelyn edetessä kehittämisfoorumiin kutsutaan myös maahanmuuttajia, jotta saadaan palautetta ja kehittämisesityksiä suunnitellusta toimintamallista ja kotouttamispalveluista. Työskentelyyn osallistuvilla maahanmuuttajilla on keskeinen rooli kokemusasiantuntijoina.

Tulostavoite 1.2: Hankkeen aikana on kehitetty asiakaslähtöinen, paikallinen malli kotouttamiseen. Verkostoyhteistyön toimintamallissa eri toimijoiden toimenpiteet muodostavat kokonaisuutena alkuvaiheen kotouttamisen palvelukartan kohderyhmälle. Kehittämistyöskentelyssä maahanmuuttajien osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet kasvavat. Kehittämisfoorumi kokoontuu vähintään 4 kertaa vuodessa. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 6-7.)

Hankesuunnitelmassa kehittämisfoorumille nimetty mallinnustehtävä ei suoranaisesti toteutunut, vaan ryhmän tehtäväksi muodostui hankkeessa maahanmuuttokoordinaattorin ja vapaaehtoisten tekemän mallinnustyön arvioijana ja sparraajana sekä lisätiedon tuottajana. Myös ohjausryhmä osallistui mallinuksen työstämiseen matkan varrella.

Orimattilassa mallinnettiin osittain vapaaehtoistoimijoiden varaan tukeutuvaa kotouttamistoimintaa, jossa maahanmuuttotyön ammattilainen koordinoi vapaaehtoisten käyttöä kotoutumisprosessissa ja tekee heidän kanssaan tiivistä yhteistyötä kuntaan kotouttamisessa. Ammattilaisella oli kotouttamisessa omat vastuutehtävät ja vapaaehtoisilla omansa. Vapaaehtoiset mahdollistivat kotoutumisprosessin etenemisen jouhevasti, koska prosessin kulun tunteva ja sen toteutumisesta vastaava maahanmuuttokoordinaattori ohjasi vapaaehtoisia tarttumaan erilaisiin tarvittaviin tehtäviin. Näin toimien vapaaehtoistoiminnalla oli käytettävissä jatkuvasti ns. ”työnjohto”, jolloin kukin teki sovittuja tehtäviä ja hälytysluonteisiin tarpeisiin pystyttiin vastaamaan koordinoidusti sekä päällekkäisyyksiä vältettiin mahdollisuuksien mukaan.

Vapaaehtoistoimijoiden koordinoidulla toiminnalla oli iso merkitys, sillä maahanmuuttokoordinaattorin ei tarvinnut pärjätä yksin sillä kotoutujille suunnattuja palveluja määrätään paljon kunnan ja erityisesti maahanmuuttokoordinaattorin toimiston ulkopuolelta eri palveluntuottajilta (esim. vastaanottoajat sosiaalitoimessa, terveyspalveluissa, TE-toimistossa ym.). Varattujen aikojen vaihtaminen olisi usein työläämpi vaihtoehto, joten vapaaehtoisten tarjoaman toimijareservin avulla kotoutujat pääsivät vastaanotoille pääosin varattuina ajankohtina ja heidän kotoutumisensa alkuvaiheet etenivät ripeästi. Myös taloudellisia ja ajankäytöllisiä resursseja säästettiin, kun peruuttamattomat vastaanottoaikavaraukset minimoitiin.

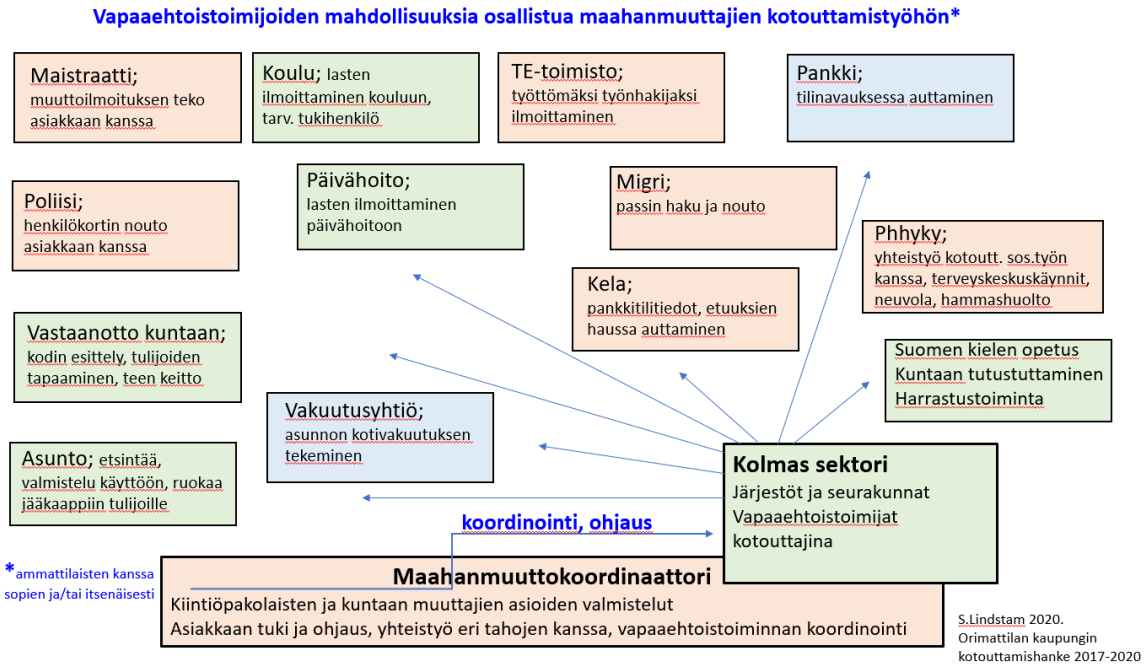
Vapaaehtoisille järjestetyssä työpajakoulutuksessa (2017-2018) pohdittiin maahanmuuttokoordinaattorin ja vapaaehtoistoimijoiden tehtäviä kuntaan kotouttamisessa. Hankkeen alussa oli osin päällekkäisiäkin tehtäviä, sillä kenelläkään ei silloin ollut tarkkaa käsitystä, mitä kuntaan kotouttamistyö konkreettisesti pitää sisällään eikä valmiita ohjeita ollut tarjolla.

Myöskään sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset eivät aina tienneet hankkeen alussa, mitä heidän pitää tehdä ja miten toimia pakolaistaustaisten maahanmuuttajien kanssa ja he epävarmuudessaan turvautuivat mielellään vapaaehtoistoimijoiden apuun eri toimissa. Yllättäen myös sellaisissa, joihin heidän osaamisensa ja toimiluvat eivät.

Kotouttamisessa toteutettavia tehtäviä ei oltu aiemmin kirjattu selkeäksi ohjeeksi, vaikka maahanmuuttajia on Suomeen tullut kautta aikojen ja myös pakolaistaustaisia oli otettu vastaan vähintään parin-kolmen vuosikymmenen ajan. Vuosien varrella laaditut kotouttamisoppaat sisältävät paljon ohjeistusta kotoutujien kanssa tehtävään vapaa-ajan ja virkistystoiminnan toteuttamiseen tai ovat hyvin paikallisia mutta varsinaista alkuvaiheen kotoutumista ei oltu hankkeen alussa kuvattu.

Pakolaistaustaisten maahantulijoiden arki sisältää aluksi melkoisen määrän viranomaistapaamisia ja -asioiden hoitoa, joihin opastusta ei vielä vuonna 2017 kootusti löytynyt. Hankkeessa lähdettiinkin aluksi selvittämään byrokraattista ”palvelu-labyrinttia” eli sitä kuka tekee mitäkin siinä prosessissa. Turvapaikanhakijoilla ja pakolaisilla oli myös tullessaan taakkanaan hyvin erilaisia traumaattisia kokemuksia, joiden takia he ovat heikommassa tilanteessa. Tämä haastaa erityisellä tavalla niin ammattilaiset kuin muutkin toimivat.

Kolmen vuoden hankkeen aikana suomalainen maahanmuuttajatyö muuttui. Vuosien 2015-2016 suurien turvapaikanhakijamäärien jälkeen tulijamäärät pienenivät. Lisäksi maahan oli jäänyt iso joukko turvapaikanhakijoita, joille ei annettu oleskelulupaa, mutta joita ei myöskään saatu poistettua tai poistumaan maasta, vaikka niin ehkä oli oletettu tapahtuvan. Kun lisäksi maahan tuotiin ja tuodaan kiintiöpakolaisia, olivat monet ammattilaisetkin hämillään eri statuksilla maassa olevien ihmisten palveluista. Epäselvyys loi epävarmuutta myös vapaaehtoisesti maahanmuuttajien kanssa toimiviin.

Koulutettujen ja sitoutuneiden vapaaehtoistoimijoiden kanssa ja ammattilaisten kanssa yhteistyössä on turvallista tehdä maahanmuuttajatyötä kunnassa. Orimattilan hankkeessa muotoutunut malli.

Orimattilan kotouttamishankkeessa työskenteli yksi palkattu työntekijä. Vaikka hankkeen kolmansista maista tulleiden asiakkaiden määrä ei ollut kohtuuttoman suuri, riitti eri maista tulleiden, eri kieliä puhuvien ja monenlaisia traumoja mukanaan kantavien henkilöiden palveluiden järjestelyissä sekä suomalaisen yhteiskunnan järjestelmiin tutustuttamisessa ja niiden ”haltuunotossa” tekemistä.

Toisaalta, kun yksi ihminen ei voi olla monessa eri paikassa yhtä aikaa, olivat vapaaehtoistoimijat äärimmäisen tärkeitä voidessaan jakaa maahanmuuttokoordinaattorin työtaakkaa. Karkeana työnjakona maahanmuuttokoordinaattorin ja vapaaehtoistoimijoiden kesken noudatettiin rajaa siinä mitkä tehtävät edellyttävät ammattiosaamista ja mitä voidaan tehdä *tavallisen kansalaisen tiedoin ja taidoin*. Tarkennettaessa toimintaa, oli mielekästä kannustaa vapaaehtoisia hyödyntämään erityisesti omaa osaamistaan ja toiminnallisia mielenkiinnonkohteita. Näin löydettiin toteuttajia Suomen kielen opetukseen yhtä lailla kuin puuron- ja kahvinkeittoon tai terveyspalveluihin kuljettamisiinkin.

Vapaaehtoistoimijat ja maahanmuuttokoordinaattori kokoontuivat kerran kuukaudessa pohtimaan hankkeen ja sen asiakkaiden tilaa ja tarpeita. Tämän lisäksi kokoonnuttiin useita kertoja myös suunnittelemaan yhteisiä tapahtumia, joita maahanmuuttajille vapaaehtoisorganisaatiot järjestivät Suomen kielen harjoittelua varten ja kulttuuriin tutustumiseksi. Näin täytettiin hankkeelle asetettu tavoite vapaaehtoisten vähintään 7 kokoontumiskerrasta vuosittain.

Kehittämisfoorumi, johon kuului kaupungin eri toimialojen edustajia sekä kaupungin virkamiesjohtoa, alueellisia yhteistyökumppaneita ja paikallisia 3-sektorin edustajia, kokoontui neljä kertaa

vuodessa. Orimattilan sivistystoimi päivitti omalta osaltaan perusopetuksen monikulttuurisuuden ohjeensa hankkeen innoittamana vuonna 2019.

Pakolaistaustaisten maahanmuuttajien alkutilanne on muita maahanmuuttajaryhmiä vaativampi ja kotoutumisprosessin eteneminen asioiden, kulttuurin, toimintatapojen ja kielen oppimisen osalta vie odotettua pidemmän aikaa. Esim. kaupungin omien työllisyystoimen tai nuorisotoimen valmiudet lähteä aktiiviseen maahanmuuttajatyöhön eivät mahdollistaneet vielä hankkeen aikana konkreettista yhteistyötä. Toisin oli sivistystoimen osalta, jossa lain mukainen velvoittavuus perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen tarjoamisesta teki helpoksi järjestää tarvittavat palvelut myös maahanmuuttajille, mikä edesauttaa heidän sopeutumistaan.

Tavoite 2:

Alkuvaiheen kotouttamistoimintojen kehittäminen ja järjestäminen kohderyhmälle yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Toiminto 2.1: Alkukartoitusten järjestäminen.

Kuvaus 2.1: Hankkeessa tehdään alkukartoitukset niille maahanmuuttajille, jotka eivät ole vielä hakeutumassa koulutukseen tai työmarkkinoille, vaan alkukartoituksen pohjalta asiakkaat voidaan ohjata kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin. Hanketyöntekijä tekee alkukartoitukset tehden tarvittaessa yhteistyötä muiden asiantuntijoiden kanssa (esim. sotepalvelut, sivistys ja työllisyyspalvelut). Alkukartoituksien alkuhaastatteluissa selvitetään maahanmuuttajien kotoutumisvalmiuksia esim. luku- ja kirjoitustaito, aikaisempi koulutus ja työkokemus, elämäntilanne ja siitä johtuvat palvelutarpeet. Alkukartoituksessa otetaan myös naisnäkökulma keskiöön, kun selvitetään tuen ja palveluiden tarvetta. Alkukartoituksen pohjalta laaditaan yksilöllinen kotoutumissuunnitelma, jossa otetaan huomioon erityisen tuen tarpeet palveluiden suunnittelussa esim. sairaudet, vammat, yksinhuoltajuus. Alkukartoitusten pohjalta voidaan tehdä suunnitelmallista ja laadukasta kotouttamistyötä sekä myös kehittää toimintaa edelleen. Alkukartoituksissa hyödynnetään jo olemassa olevia lomakkeita ym. materiaalia, mutta samalla muokataan/kehitetään niitä paikallisia tarpeita vastaaviksi.

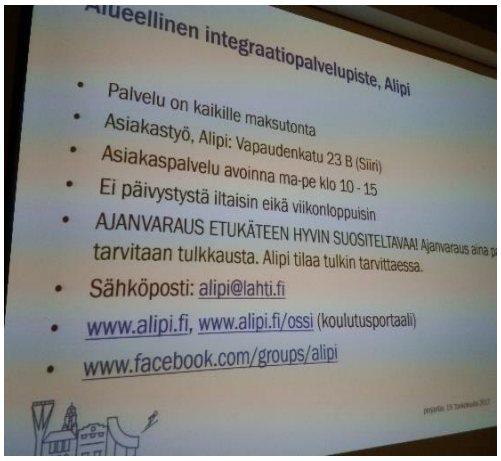
Tulostavoite 2.1: Alkukartoitukset toteutuvat 90 % niillä maahanmuuttajilla, jotka eivät ole TE- toimiston alkukartoitusten piirissä. Alkukartoitukset aloitetaan 3 kuukauden kuluessa kuntaan muutosta. Hankkeen aikana on luotu paikallinen käytäntö/malli alkukartoitusten järjestämiseen. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 7-8.)

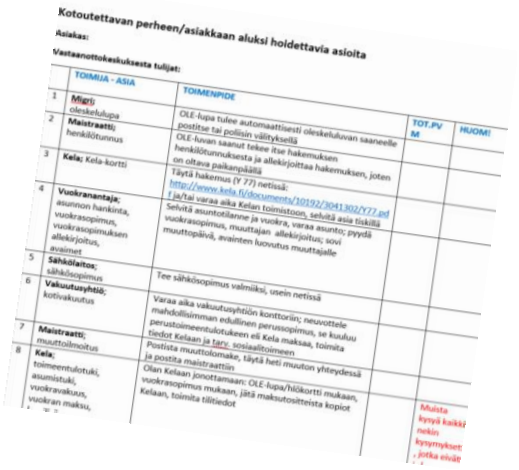
Hankekuvaukseen on sisällytetty kolme eritasoista toimenpidettä, jotka hankkeen aikana osoittautuivat eri toimijatahojen tehtäviksi: 1) *esim. luku- ja kirjoitustaito*; liittyy oleellisesti TE-toimiston järjestämään kotouttamiskoulutukseen, 2) *naisnäkökulma*; huomioidaan luontevasti vapaaehtoisten tarjoamassa toiminnassa ja 3) *sairaudet, vammat, yksinhuoltajuus*; ovat sote-ammattilaisten työalaa.

Orimattilan kaupungin kotouttamishanke suunniteltiin samaan aikaan kuin Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymää (PHHYKY:n) kehiteltiin ja siksi hankesuunnitelmassa painottuu maahanmuuttotoimien mallintamisessa paikallisuus. Kun kotouttamishanke alkoi, oli PHHYKY:n aloittanut toimintansa vain paria kuukautta ennen. Myös maahanmuuttopalvelut sisällytettiin PHHYKY:n palveluihin. Tämä oli ratkaisevasti erilainen tilanne ja palvelujen mahdollistaja, kuin millaisessa ympäristössä hanke suunniteltiin. Jokaisen kunnan omien maahanmuuttopalvelujen organisoinnin sijaan niille olikin rakentumassa Päijät-Hämeeseen alueellinen järjestelmä.

Kotouttamishankkeen ensimmäiset asiakkaat olivat Orimattilan vastaanottokeskuksesta paikkakunnalle jääneet kaksi perhettä ja yksittäinen mies. Vaikka heidän alkukartoituksensa oli jo tehty ja osa heistä kävi jo kotoutumiskoulutuksessa Lahdessa, tarvitsivat he kuitenkin myös kotouttavaa tukea.

Ensimmäiset hankkeen aikaiset kuntaan muuttajat tulivat Hämeen ELYn sijoittamina Imatran vastaanottokeskuksesta; yksi perhe ja yksittäinen mies. Näitä tulijoita varten alettiin järjestellä asuntoja, suunnitella kunnassa tapahtuvaa alkuvaiheen suomen kielen opetusta sekä selvitellä millaisia viranomaispalveluja ja muita jatkopalveluita he tarvitsevat kuntaan tultuaan.

Kotoutettavan perheen/asiakkaan aluksi hoidettavia asioita

Asiakas:

Vastaanottokeskuksesta tulijat:

	TOIMIJA - ASIA	TOIMENPIDE	TOT.PVM	HUOM!
1	Migri oleskelulupa	OLE-lupa tulee automaattisesti oleskeluluvan saaneelle postitse tai poliisin välityksellä		
2	Maistraatti; henkilötunnus	OLE-luvan saanut tekee itse hakemuksen henkilötunnuksesta ja allekirjoittaa hakemuksen, joten on oltava paikanpäällä		
3	Kela: Kela-kortti	Täytä hakemus (Y 77) netissä: http://www.kela.fi/documents/10192/3041302/Y77.pdf ja/tai varaa aika Kelan toimistoon, selvitä asia tiskillä		
4	Vuokranantaja; asunnon hankinta, vuokrasopimus, vuokrasopimuksen allekirjoitus, avaimet	Selvitä asuntotilanne ja vuokra, varaa asunto; pyydä vuokrasopimus, muuttajan allekirjoitus; sovi muuttopäivä, avainten luovutus muuttajalle		
5	Sähkölaitos; sähkösopimus	Tee sähkösopimus valmiiksi, usein netissä		
6	Vakuutusyhtiö; kotivakuutus	Varaa aika vakuutusyhtiön konttoriin; neuvottele mahdollisimman edullinen perussopimus, se kuuluu perustoimeentulotukeen eli Kela maksaa, toimita tiedot Kelaan ja tarv. sosiaalitoimeen		
7	Maistraatti; muuttoilmoitus	Postista muuttolomake, täytä heti muuton yhteydessä ja postita maistraattiin		
8	Kela; toimeentulotuki, asumistuki, vuokravakuus, vuokran maksu,	Olan Kelaan jonottamaan: OLE-lupa/hilokortti mukaan, vuokrasopimus mukaan, jätä maksutositteista kopiot Kelaan, toimita tilitiedot		Mulsta kynyä kaikki nekin kynnyksen , jotka eivät

Maahanmuuttokoordinaattorilla ei ollut valmiita, selkeitä ohjeita siitä miten kuntaan muuttoprosessi käynnistyy. Tietoa oli olemassa, mutta se oli hajallaan maahanmuuttotyötä tehneillä ohjaajilla, sosiaalitoimessa, työhallinnossa, poliisilla, maistraatissa, Migrissä. Maahanmuuttokoordinaattorin tehtäväksi tuli kysyttävä asia kerrallaan.

Lisäksi turvapaikanhakijoina oleskeluluvan saaneille maahanmuuttajille oli jo vastaanottokeskuspaikkakunnalla järjestetty osa alkuvaiheen palveluista. Yllättävä apu asiassa saatiin hankkeeseen työkokeiluun keväällä 2017 tulleelta, niin ikään turvapaikanhakijana Suomeen saapuneelta maahanmuuttajalta, todelliselta kokemusasiantuntijalta. Hän oli käynyt oleskeluluvan saatuaan läpi alkuvaiheen viranomaisprosessin ja osasi näin kertoa, mitkä palvelut alkuun on etsittävä. Tämän avun pohjalta maahanmuuttokoordinaattori alkoi etsiä tarvittavia toimia PHHYKY:llä, TE-toimistolta, maistraatista ja Migristä ja kirjata prosessiin kuuluvia toimintoja prosessilistaksi, jota ei aiemmin löytynyt. Kun ensimmäiset kiintiöpakolaisperheet saapuivat loppukesällä 2017, oli jo alustava työkalu kotouttamisprosessin käynnistämiseen käytössä.

PHHYKY:n maahanmuuttajapalvelut edistyivät ja osoittautuivat keskeiseksi toimijaksi kotoutumisprosesseissa. Sen myötä päätettiin toteuttaa kuntaan muuttajien alkukartoitukset ns. kolmikantayhteistyönä TE-toimiston, sosiaalitoimen ja kunnan maahanmuuttokoordinaattorin kesken. Tämä malli mahdollisti yhteisen, samanaikaisesti kerättävän tiedon koonnin sen sijaan, että maahanmuuttajat olisivat käyneet eri ammattilaisten luona erikseen vastaamassa samoihin kysymyksiin. Näin ollen hankkeen aikana ei alkukartoituskuluja tuntunut lainkaan, vaikka niin suunniteltiin käyvän.

Yhteinen tiedonsaanti edesauttoi jatkossa eri ammattilaisten yhteistyötä asiakkaiden kotouttamisprosessissa. Samoin alkukartoitusten kolmikantamalli vaikutti niin, että hankkeen asiakkaat kävivät alkukartoituskeskustelun 100-prosenttisesti, kun hankesuunnitelmassa oli tavoitteena työhön/koulutukseen menijöiden ja kotiin jäävien eriyttämisestä, joista jälkimmäisistä 90 prosenttia osallistuisi kunnassa tehtävään alkukartoitukseen.

TE-palvelujen kanssa tehdyn yhteistyön tuloksena yksi (melko epätodennäköiseltä työllistyjältä aluksi vaikuttanut) asiakas työllistyi pitempiaikaiseen työsuhteeseen.

PHHYKY:n muodostumisen myötä maahanmuuttajien terveydenhuolto tuli mukaan kuntaan kotoutuvien prosessiin. Maahanmuuttokoordinaattori tiedotti terveydenhoitajia tulijoista sekä etukäteen saaduista yksilöllisistä erityisvaatimuksista. Terveydenhoitajat järjestivät vastaanoton Orimattilan terveyskeskukseen, jolloin asiakkaat saatiin helposti terveystarkastukseen, rokotusohjelmat käynnistettyä ja mahdolliset muut terveydelliset tarpeet hoidon piiriin. Maahanmuuttokoordinaattori varmisti, että asiakkaat olivat oikeassa paikassa oikeaan aikaan ja että aloitetut rokotusohjelmat etenivät. Yhteistyö terveydenhuollon ja hankkeen välillä toimi ja auttoi paljolti välttämään mm. turhia tai käyttämättömiä vastaanottoaikavarauksia. Samoin toimi myös hampaiden hoito. Palveluiden etenemisestä maahanmuuttokoordinaattori piti PHHYKY:n maahanmuuttajapalvelujen sosiaalityöntekijät tietoisina.

Toiminto 2.2: Ohjaus ja neuvontapalvelujen järjestäminen.

Kuvaus 2.2: Maahanmuuttajille järjestetään ohjaus ja neuvontapalveluja eri toimijoiden yhteistyönä. Päävastuu maahanmuuttajien ohjauksesta on hanketyöntekijällä, mutta ohjaus- ja neuvontatehtäviä voidaan jakaa sovitusti esim. järjestöille ja muille toimijoille. Ohjaus- ja neuvontapalvelujen järjestämisessä hyödynnetään seudullista osaamista ja yhteistyötä sekä hyviä käytäntöjä muista alueen kunnista esim. yhteistyö Alipin (alueellinen integraatiopiste) kanssa. Paikallinen toiminta kattaa niin asumis-, asiointi- kuin kulttuuriin ja osallisuuteen liittyvän ohjauksen ja neuvonnan asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Ohjaus- ja neuvontapalvelujen järjestämisen tueksi luodaan prosessikuvaus, jossa on kuvattu eri toimijoiden (kunta, hyvinvointikuntayhtymä, Alipi, järjestöt, seurakunnat, viranomaistahot) järjestämät palvelut ja vastuutahot. Hankkeen edetessä hanketyöntekijä luo prosessikuvausta yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Prosessikuvaus auttaa hahmottamaan toimijoiden ja palveluiden kokonaisuutta. Se myös nostaa esiin mahdolliset palvelujen puutteet tai päällekkäisyydet ja luo näin pohjan yhteiselle kehittämiselle.

Tulostavoite 2.2: Hanketyöntekijä on ottanut 90 %:n kuntaan tuleviin maahanmuuttajiin (oleskeluvan saaneet, kiintiöpakolaiset) yhteyden ja selvittänyt ohjauksen ja neuvonnan tarpeen. Hankkeen aikana on luotu prosessikuvaus eri toimijoiden järjestämistä palveluista ja vastuutahoista. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 8-9.)

Kun Orimattilan kotouttamishanke käynnistyi, oli sosiaalipalvelujen ympäristössä tapahtunut kaksi merkittävää muutosta: toimeentulotukien siirtyminen Kelalle ja Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän tulo sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajaksi. Kolmantena merkittävänä vaikuttajana oli vuosien 2015-2016 turvapaikanhakijatulva, jonka odotettiin jatkuvan samanlaisena tulevinakin vuosina. Sekä Kela että PHHYKY:n alkuvaiheissaan hieman kompastelivat palvelujen tuottamisessa, mikä monimutkaisti kunnassa tehtävän kotouttamistyön jäsentymistä.

Hankesuunnitelman mukaan päävastuu ohjaus- ja neuvontatehtävistä oli maahanmuuttokoordinaattorilla, jonka rinnalla vapaaehtoistoimijat voivat ottaa tehtäväkseen sovittuja toimintoja. Erityisesti Kela-palvelujen osalta ohjaus- ja neuvontatyö jäi maahanmuuttokoordinaattorin harteille, koska vapaaehtoistoimijat pelkäsivät tekevänsä ratkaisevia ja maahanmuuttaja-asiakkaiden arkea hankaloittavia virheitä. Toisaalta oli havaittavissa, että Kelassa takavuosina tehdyn päätöksen – hakemuksia vastaanottavan ja päätöksiä tekevän työntekijän tehtävien jakaminen eri henkilöille – tuloksena ei ole riittävässä määrin toteutunut se, että vastaanottavan työntekijän tehtävänä on esitellä asiakkaalle laajasti hänelle soveltuvia/kuuluvia Kelan palveluja. Asiakkaan pitää osata kysyä saadakseen vastauksia. Koska vapaaehtoisista useimmat eivät omanneet kokemusta mm. toimeentulotukiasiakkuudesta, epäilivät etteivät he osaa kysyä oikeita asioita.

Ohjaus- ja neuvontatyön osalta sovittiin, että vapaaehtoistoimijat huolehtivat alkuvaiheessa Orimattilaan ja lähipalveluihin tutustumisessa. He olivat aktiivisesti mukana myös asuntojen etukäteisvarusteluissa ja arjen asumisopastuksessa. Vapaaehtoistoimijoista osa teki ns. jalkautuvaa työtä muun muassa vierailemalla maahanmuuttajien kodeissa ja avustamalla kulkemisissa kunnassa sekä Lahteen (kotoutumispalveluihin, koulutuspaikkoihin, kirpputoreille jne).

Maahanmuuttokoordinaattori tapasi 100-prosenttisesti kiintiöpakolaiset heti heidän saapuessaan Orimattilaan. SPR:n vapaaehtoiset olivat tulijoita vastassa Helsinki-Vantaan lentokentällä ja he lähettivät maahanmuuttajat (etukäteen sovitulla) tilausajolla uuteen kotikuntaansa. Maahanmuuttokoordinaattori, vapaaehtoistoimijoita, tarvittava määrä tulkkeja sekä aiemmin kuntaan tulleita maahanmuuttajia oli saapujia vastassa. Tämä tapa ottaa maahanmuuttajat vastaan on heiltä saadun palautteen mukaan koettu hyväksi. Väsyneille tulijoille oli valmiiksi tarjolla teetä ja pikkupurtavaa. Aiemmin tulleet samaa kieltä puhuvat vastaanottajat tarjosivat ensi hetkistä alkaen jotain tuttua muuten vieraassa ympäristössä.

”**Oleellista on ymmärtää, että alkuvaiheen toiminnot käynnistetään joka kerta uusien maahanmuuttajien saapuessa kuntaan, oli heitä kuinka paljon tai vähän tulossa kerrallaan**.”
(S. Lindstam: Vapaaehtoisten ja Orimattilan kaupungin edustajien loppupalaveri 5.2.2020.)

3.2 NEUVONTA- JA OHJAUS

Asunnot

Kuntaan kotoutumisen prosessi käynnistyy sekä turvapaikanhakija- että kiintiöpakolaistaustaisilla paljon ennen saapumista. Turvapaikanhakijoiden osalta vastaanottokeskuksesta ollaan yhteydessä alueelliseen viranomaiseen (ELY-keskus), jonka avulla etsittiin vastaanottavaa kuntaa. Kiintiöpakolaisten osalta prosessi käynnistyy pakolaisleirillä jossakin muussa kuin lähtömaassa, jossa suomalaiset viranomaiset käyvät haastattelemassa ja valitsemassa Suomeen vastaanotettavia henkilöitä. Ensimmäinen paikallinen toimija, jonka kuntaan tulijat Orimattilassa kohtasivat, oli maahanmuuttokoordinaattori.

Orimattilassa maahanmuuttokoordinaattori oli jo etsinyt vapaina olevista asunnoista tulijoille sopivan kodin. Kunnan asuntokanta keskittyy suurelta osin pieniin ja keskikokoisiin asuntoihin. Kovin isoille perheille soveltuvien asuntojen löytäminen ei ollut helppoa. Asuntoja vuokrattiin sekä Orimattilan Asunnot Oy:ltä, että yksityisiltä tarjoajilta. Eri tulijoille kokeiltiin myös erilaisia asumisen muotoja: pääosin perheille löytyi normaaleja vuokra-asuntoja, mutta muista kunnista saatujen vinkkien mukaisesti kokeiltiin myös kahden vierekkäisen, pienemmän asunnon vuokraamista perheelle, joka muodostui kovin eri-ikäisistä perheenjäsenistä. Yksin tulleille nuorukaisille tarjottiin aluksi soluasuntoasumista, joka helpotti mm. alkuvaiheen ohjauksen toteuttamista usealle henkilölle samalla kertaa. Lisäksi soluasunto vähensi yksinäisyyttä, jota erillisiin yksiöihin asutetut henkilöt usein kokivat.

Asunnot vuokrattiin Orimattilan kaupungin nimiin noin kuukautta ennen kuin maahanmuuttajat tulivat, jotta tarvittavat korjaukset ja muut asuntoon liittyvät toimenpiteet ehdittiin tekemään. Kun asukkaat olivat saapuneet, siirrettiin vuokrasopimus heidän nimiinsä, keskimäärin alle kahden kuukauden kuluttua tulosta. Kaupunki siis vuokrasi asunnot kahden-kolmen kuukauden ajaksi.

Maahanmuuttokoordinaattori oli myös etukäteen kertonut vapaaehtoistoimijoille tulijoista sen verran kuin kulloinkin oli mahdollista ja tarpeellista. He yhdessä valmistelivat asunnot sellaiseen kuntoon, että vain vähien varusteiden kanssa tulevat perheet tai yksilöt voivat aloittaa Suomessa

elämisen. Ensimmäisille kuntaan tulijoille (2017) etsittiin huonekalut lahjoittajilta ja kirpputoreilta, myöhemmin (2018 alkaen) tarvikkeita ja peruskalusteita saatiin Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän (PHHYKY:n) kustantamina, kuten muihinkin kuntiin.

Mahdollisuuksien mukaan tulijoille tarjottiin käytettyjä verhoja, vaatteita ja tarvikkeita, joita niin ikään saatiin lahjoituksina ja kirpputoreilta. Asuntojen varustetaso vaihteli hieman sen mukaan mitä saatiin koottua. Maahanmuuttajista kukaan ei moittinut saamansa kodin varustusta eikä julkisesti vertaillut toisten tulijoiden koteihin. Yleisesti kalustustaso oli sen verran niukka, että jokaiselle jäi itselleenkin mahdollisuus suunnitella kotinsa sisustamista edelleen.

Kuntaan tutustuminen

- kaupat
- paikalliset palvelut
- koulut
- liikkuminen; julkisen liikenteen käyttö
- kulttuuripaikat
- ulkoilu- ja retkikohteet
- virkistyskohteet

Vapaaehtoisten hyödyntäminen kuntaan ja kodin lähiseutuun tutustumisessa oli hyvin merkittävä apu paitsi maahanmuuttajille, myös maahanmuuttokoordinaattorille. Aikaa vaativa lähiseutuun tutustuminen auttoi nopeasti kotoutujia löytämään arjessaan tarvitsemansa asiointipaikat. Tämä on tehtävä aivan kuntaan muuton alkuvaiheessa, jotta arki alkaa sujua, varmuus selviytymisestä vahvistuu ja jotta kuntaan muuttaja tuntee olonsa mahdollisimman turvalliseksi. Kotoa ulos uskaltautuminen vieraassa ympäristössä on käynnistettävä mahdollisimman varhain. Käskemällä se ei kuitenkaan tapahdu, vaan ottamalla mukaan, saattamalla ja tutustuttamalla.

Uudessa paikassa yksinäisyys vaivaa maahanmuuttajia. Vapaaehtoiset toimijat tuovat seuraa ja osoittavat välittämistä. Vaikka Orimattilassa sekä aikuisten että lasten koulunkäynti alkoi varsin pian kuntaan tulon jälkeen, oli tärkeää, että myös runsaan vapaa-ajan aikana oli tekemistä. Erilaisia tapahtumia järjestäen ja mukaan pyytäen kunnassa ja lähiseuduilla tapahtuviin tilaisuuksiin, vapaaehtoistoimijat olivat tavalliseen arkeen kotouttajina vertaansa vailla. Maahanmuuttokoordinaattorin aika kului alkuvaiheessa virallisten kotouttamistoimintojen järjestelyihin ja ohjaamiseen, jotka pääosin Orimattilan kohdalla tarkoittavat Lahdessa asiointikäyntejä. Maahanmuuttokoordinaattori käsitteli asioita, joissa tarvittiin tulkkausta.

Kotikäynnit

- asuntojen valmistelu (ennen kuntaan muuttoa)
- asumisohjaus
- korjausohjaus ja -apu, työkalujen lainaus
- aikuisten, nuorten ja lasten opetuksen tukeminen
- lasten kommunikointiohjaus

Ohjauksen ja neuvonnan merkeissä maahanmuuttokoordinaattori sekä vapaaehtoiset tekivät ns. kotikäyntejä maahanmuuttajien luo. Ammattilainen, koordinaattori, vieraili pääsääntöisesti yksin

tai muiden ammattilaisten kanssa (esim. perhetyöntekijät, sosiaalityöntekijät, neuvolan väki jne.). Vapaaehtoiset useimmiten vierailivat kodeissa pareittain. Myös opiskelijaharjoittelijat kävivät kodeissa työpareina.

Kotikäynneillä ohjaus ja neuvonta koskivat arjen asumista ja pärjäämistä: annettiin asumisohjausta, neuvottiin suomalaisen sosiaali- ja terveysjärjestelmien käyttöä ja ymmärtämistä, ohjattiin tarvikehankintojen toteuttamisessa ja tutustuttiin moniin arjen asioihin. Erityisin ohjaustarve oli lapsen puheenkehitystä auttava kommunikointiohjaus vanhempien tukena. Muutenkin tärkeää oli, että maahanmuuttajat saivat suomenkielisiä keskustelukumppaneita, joiden kanssa harjoitella arkikielen käyttöä. Erikseen vapaaehtoiset tekivät kotikäyntejä suomen kielen tukiopetuksen nimissä, asukkaiden kanssa sovitusti.

Arjen asioissa avustaminen

Maahanmuuttokoordinaattori ja/tai vapaaehtoistoimijat sopivat keskenään ja huolehtivat kotoutumisen alkuvaiheessa monista arjen sujumiseen vaikuttavista asioista, kuten

- yhteydenotot ja -pito (ennen suomen kielen oppimista)
    - huoltomieheen
    - vuokranantajiin
    - päivähoitoon
    - kouluihin ja oppilaitoksiin
- ajanvaraukset
    - terveyden hoidon takaisinsoittopalveluun
    - hammashuoltoon
    - neuvolaan
    - ensiapuun
    - Kelaan
    - sosiaalitoimistoon
    - poliisille
    - Migriin
    - Maistraattiin
    - TE-toimistoon
- työelämään tutustuttaminen
    - TE-palvelupaikat
    - kotouttamiskoulutuksen oppilaitokset
    - Startti Center Orimattilassa
    - harjoittelupaikat yrityksissä

Edellä esitetyssä listassa oleviin ammattilaispalveluihin ohjasi maahanmuuttajia ensisijaisesti maahanmuuttokoordinaattori, varsinkin alkuvaiheen pakollisten viranomaiskäyntien sekä terveys- ja sosiaalipalvelujen toteuttamisessa. Myöhemmin vapaaehtoiset ohjasivat asukkaita maahanmuuttokoordinaattorin kanssa sovitusti arjen sujumista ja harrastusten löytymistä helpottaviin palveluihin ja toimintoihin.

Kohti työelämää maahanmuuttaja-asiakkaat pyrkivät ensisijaisesti TE-toimiston järjestämien kotoutumiskoulutusten avulla. Niihin kuuluviin työharjoittelujaksoille opiskelijat etsivät paikkoja Orimattilasta. Näitä löytyikin teollisuudesta, kaupasta, puutarhoista, päivähoidosta, vanhustenhoidosta ja diakoniatyöstä. Yksi asiakas työllistyi työkokeilu- ja harjoittelujaksojen jälkeen puutarha-alalle ja yksi on opiskellut metallialan perustutkinnon.

Sosiaali- ja terveyspalvelukäynneissä avustaminen

- sosiaalitoimistojen sijainnit ja palvelut (Orimattila ja Lahti)
- terveyskeskus ja hammashoitola (Orimattila) ja keskussairaala (Lahti), muut yksiköt
- psykiatrinen sairaanhoito
- Akuutti24/Päijät-Hämeen keskussairaala (Lahti)
- Kelan toimistot (Orimattila ja Lahti)
- lasten terapiat (Orimattila, Lahti, Helsinki)

Kouluttavat ohjaus- ja neuvontatilaisuudet

- talvipukeutuminen
- hammasterveys
- Kela-etuudet
- jäteasiat ja kierrätys
- asumiskoulutus
- raha- ja pankkiasiat
- luonto- ja metsätietous

Kuljetusapu

- ihmisten kuljettaminen
- kalusteiden kuljetus
- tavaroiden siirtely

Maaseutukunnissa, joista usein joudutaan asioimaan alueen keskuskaupungissa, kuten Päijät-Hämeessä Lahdessa, kuljetustarve on merkittävämpi kuin isoissa kaupungeissa. Matkat ovat käytännössä pitempiä pienillä paikkakunnilla ja ne kuormittavat ihmisiä eri tavalla kuin keskustojen liikenne.

Toiminto 2.3: Alkuvaiheen kotouttamistoimien järjestäminen.

Kuvaus 2.3: Hankkeessa järjestetään ostopalveluna suomen kielen ryhmätoimintaa. Tavoitteena on, että suomen kielen oppiminen lähtee mahdollisimman pian käyntiin kuntaan muutettua. Kielen oppimisen kautta voidaan vahvistaa osallisuutta ja mahdollistaa omien asioiden hoitoa sekä myöhemmin toteutuvia koulutus ja työllisyyspolkuja. Tavoitteena on myös saada yksinhuoltajat ja kotiäidit ryhmiin mukaan. Käyttämällä tietokoneita opetuksessa voidaan myös samalla vahvistaa kohderyhmän atk-perustaitoja. Hanketyöntekijä tekee tiivistä yhteistyötä kaupungin työllisyysyksikön ja sosiaalitoimen kanssa. Maahanmuuttajat osallistu-

vat erilaisiin sosiaaliseen kuntoutuksen ryhmiin ja toimenpiteisiin kantaväestön kanssa, jolloin mahdollistetaan kielen oppimista, keskinäistä vuorovaikutusta ja tuetaan arjen toimintavalmiuksia. Hanketyöntekijä ja muut toimijat ohjaavat maahanmuuttajia osallistumaan paikalliseen kerho- ja harrastustoimintaan. Kaupungin omien toimialojen lisäksi keskeisiä palvelujen tuottajia ovat seurakunnat, järjestöt ja yhdistykset.

Tulostavoite 2.3: Suomen kielen ryhmiä järjestetään vuosittain 2: 1 keväällä (5 kk) ja 1 syksyllä (5 kk). Ryhmä kokoontuu 2 kertaa/ viikko; 1½ - 2 tuntia/ krt. Maahanmuuttajat osallistuvat sosiaaliseen kuntoutuksen ryhmiin ja harrastustoimintoihin (osallistujien määrät). He osallistuvat vähintään 4-5:n kaupungin, 5-7:n järjestöjen ja 45:n seurakuntien järjestämään toimintaan (osallistujien määrät/ toiminnot). (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 9-10.)

3.3 OPETUS

Suomen kielen ja kulttuurin opetus

- aikuisille: perusopetusta suomen kielestä ja kulttuurista
- nuorille: tukiopetusta (kouluaineissa ym.)
- lapset: kielikylpy ja kesäkerho (suomen kielen ylläpito, kulttuurikasvatusta, sosiaalisia suhteita, virkistystä)

Hankesuunnitelmassa oli varauduttu ostamaan opetuspalveluita kunnan ulkopuolelta, mutta vapaaehtoisista löytyikin opetustyössä meritoituneita henkilöitä (alkuopettaja ja kielten opettajia), jotka ottivat suomen kielen ja kulttuurin opetuksen tehtäväkseen. Tämä nopeutti kaikkien aikuisten saamisen suomen opetukseen niin, että koulutus alkoi useimpien kohdalla viikon sisällä kuntaan saapumisesta. Näin hyödynnettiin maahanmuuttajien luontainen ”herkkyysvaihe” eli muutokseen kuuluva halu tutustua, oppia uutta ja päästä yhteisöön sisään.

Viralliseen kotokoulutukseen lähtiessä he kokivat ehkä vähemmän stressiä, kun jotain oli jo tutussa ympäristössä, pienryhmässä saanut harjoitella. Myöhemmin kotoutumiskoulutuksessa olevat saattoivat hakea tukiopetusta omassa kunnassa tarjotusta opetuksesta.

Kaikista vapaaehtoisista oli hyötyä kielen opiskelussa, kun he kotikäynneillä keskustelivat suomeksi maahanmuuttajien kanssa - jotka suuresti kaipaavat kielen käytön harjoittelua. Lisäksi tarpeen tullen ja kykyjensä mukaan kaikki vapaaehtoiset pyydettäessä antoivat kodeissa opetusta aikuisille sekä tukivat lapsia ja nuoria koulunkäynnin aloituksessa.

Kesällä 2019 järjestettiin maahanmuuttajaperheiden kouluikäisille kesäkerho, jonka tarkoituksena oli auttaa lapsia ylläpitämään kesäloman yli jo oppimaansa suomen kieltä, tarjota kulttuuri- ja luontokasvatusta mukavan tekemisen avulla sekä sosiaalisia suhteita ja virkistystä. Kerhoporukalla tehtiin myös retket Lahteen Marolan kotieläinpihaan ja Launeen perhepuistoon sekä Vantaalle Heurekaan. Retkien avulla tarjottiin mahdollisuutta yhdenvertaisuuteen suomalaisten koulukaverien kanssa, kun maahanmuuttajalapsillakin oli koulussa syksyllä kerrottavaa omista kesäisistä seikkailuista. Kerhon ohjaajina toimivat sosionomi- ja ohjaustoiminnan opiskelijat ja apulaisohjaajina kaksi maahanmuuttajanuorta maahanmuuttokoordinaattorin valvonnassa. Kerhon toimintaan osallistui myös muutama paikallinen lapsi ja silloin tällöin aikuisia vapaaehtoisia.

Lastenhoito

- aikuisten suomen kielen opetuksen yhteydessä
- lapsille suomen kielikylpyä aikuisten opetuksen aikana
- ekaluokkalaisen koulunaloituksen aamuhoitoa (vanhempien ollessa kotokoulutuksessa Lahdessa)
- vanhemman sairastamisen aikaista lastenhoitoa
- terveydenhuollon käyntien yhteydessä tarvittavaa lastenhoitoa
- päiväkotiin vientiä ja hakua
- synnytyksessä tukena oloa

Pienten lasten vanhemmat tarvitsevat aika ajoin apua lastenhoidossa. Eteen tulee erilaisia tilanteita, jolloin perheen omat henkilöresurssit eivät riitä. Tällöin on ollut hyötyä vapaaehtoistoimijoista, joista Orimattilassa monet ovat jo eläkeikäisiä ja he voivat myös aamu- ja päiväaikaan auttaa lastenhoidossa. Myös suomen kielen opetuskerhoissa tarvittiin apua lastenhoitoon, jotta vanhemmat saivat rauhan opiskelulleen. Kun vanhemmat lähtivät TE-toimiston järjestämään kotoutumiskoulutukseen Lahteen ja lapset aloittivat koulun, oli niin ikään vapaaehtoisista hyötyä ja apua heidän toimiessaan lasten kavereina aloitusviikkojen ajan. Vapaaehtoiset osallistuivat ajoittain

maahanmuuttaja-asiakkaiden kuljetuksiin, koska linja-autoliikenne Orimattilasta Lahden eri osiin on ajoittain paljon aikaa vievää ja lasten kuljettaminen mukana raskasta. Samalla vapaaehtoinen saattoi olla lasten kanssa vaikkapa tilanteissa, joissa äiti oli itse tai toisen lapsen kanssa sairaala-käynnillä.

Harrastukset

- naisten kädentaitokerhot
- sosiaalitoimen tuet lapsille ja nuorille
    - kansalaisopiston kurssit
    - liikuntaharrastukset
- SPR:n, MLL:n ja urheiluseurojen toiminnot
    - perhekerhot
    - lasten liikuntakerhot ja -harrastukset
    - satutunnit
- kansalaisopiston harrastukset
    - musiikki

Naiset kysyivät apua ja ohjausta mm. vaatteiden korjauksiin. Koska jokaisen on hyvä osata ainakin välttämättömimmät kädentaidot korjauksia ja yleensäkin käsitöiden teossa, päättivät vapaaehtois-toimijat perustavat naisille suunnatun ”ompeluseuran”. Ensimmäisellä kerralla se ei käynnistynyt. Mutta noin vuotta myöhemmin, kun kuntaan oli tullut lisää käsitöistä kiinnostuneita maahanmuut-tajanaisia, alkoi kerhotoimintakin ottaa tuulta alleen. Lapset ovat yleensä äitien mukana, joten heillekin täytyy miettiä ohjattua toimintaa ja ohjausta, jotta tilanteet pysyvät hallinnassa. Tämä tietysti vaatii ohjaajina toimivilta vapaaehtoisilta paneutumista ja sitoutumista.

Lasten ja nuorten omista harrastuksista erityisesti kansalaisopistossa toteutettava soiton opettelu kiinnosti hankkeen nuoria asiakkaita. Toisaalta myös liikuntaharrastukset kiinnostivat. Näissä va-paaehtoistoimijat auttoivat mm. alkamisajankohtien etsinnässä ja ilmoittautumisissa, jotka kaikki ovat nykyään sähköisesti toimivia. Kielitaidon vajeet vaikeuttivat maahanmuuttajia pääsemästä näissä asioissa vielä itsenäisesti toimimaan.

3.4 ETNISET SUHTEET JA YHDENVERTAISUUS

Tavoite 3: Etnisten suhteiden edistäminen ja yhdenvertaisuus kunnassa.

Toiminto 3.1: Orimattilan kotouttamishankkeesta tiedottaminen avoimesti, mutta suunnitellusti ja tarkoituksenmukaisesti. Kaupunki tiedottaa hankkeesta omissa nimissään ja omissa viestinnän kanavissaan koko hankkeen ajan. Viestimisessä yhteistyössä mukana myös hanketoimijat ja kohderyhmä. Kotouttamishankkeeseen liittyvät tiedotteet tehdään suomeksi ja englanniksi, sillä viestinnän pääkohderyhmänä ovat hanketoimijoiden, muiden sidosryhmien ja median lisäksi kuntalaiset kielisyydestä riippumatta.

Kuvaus 3.1: Suvaitsevaisuuden ilmapiiriä ja yhdenvertaisuutta Orimattilassa sekä eri etnistä taustaa olevien ihmisten välistä arvostusta pyritään edistämään tiedolla sekä luomalla mahdollisuuksia vuorovaikutukselle. Tarkoituksena on tiedon, suunnitelmien, tapahtumien, tehtyjen toimenpiteiden ja niiden vaikutusten välittäminen Orimattilan kotouttamishankkeesta. Hanketyöntekijä yhdessä muiden toimijoiden kanssa tuottaa hankkeeseen ja maahanmuuttoon liittyvää tietoa, jota välitetään kaupungin viestinnän kautta. Kaupungin kotisivuille luodaan maahanmuutto-osio. Lisäksi tietoa esim. tapahtumista välitetään paikalliselle ja seudulliselle medialle. Hankkeen aikana on tarkoitus ottaa myös hankkeen kohderyhmä mukaan työhön etnisten suhteiden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja tähän liittyen mm. maahanmuuttajien kulttuurista kootaan tietoa kotisivuille. Kantaväestön ja maahanmuuttajien yhteisissä tilaisuuksissa ideoidaan tapahtumia, mutta lisäksi mahdollistetaan tutustuminen ja eri ryhmien välinen vuorovaikutus.

Tulostavoite 3.1: Etnisten suhteiden edistämisen toteutumista arvioidaan hankkeen lopussa kohdennetuilla haastatteluilla maahanmuuttajille ja eri toimijoille (noin 10-15 haastattelua). Hankkeesta ja maahanmuuttoon liittyvistä asioista tiedotetaan säännöllisesti – vähintään kolmen kuukauden välein. Kaupungin kotisivuille on luotu maahanmuutto-osio, jonka päivitykseen on nimetty vastuuhenkilö. Hankkeen kohderyhmä on otettu mukaan tiedotuksen sisällön tuottamiseen. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 10-11.)

Hankesuunnitelmassa arvioidaan, että etnisten suhteiden edistäminen ja yhdenvertaisuus kunnassa saavutetaan tiedon jakamisella.Tietoa jaettiin hankkeen aikana monissa eri muodoissa siltä osin, kuin se koettiin tarpeelliseksi tavoitteen saavuttamiseksi. Paikallismedia oli aktiivinen koko hankkeen aikana tehden hyvää yhteistyötä totuudenmukaisen tiedon levittämisessä. Mediassa kerrottiinkin usein ”malli-maahanmuuttajien” avulla, millaisia asioita ja miten tehtiin, miten maahanmuuttajat edistyivät kotoutumisessaan ja mitä heille kuuluu.

Hankkeelle muodostetiin omat sivustot ja osa tiedoista on myös saatavilla englanniksi. Lisäksi hankkeesta tiedotettiin eri medioissa (paikallis- ja aluelehdet, radio, TV, sosiaalinen media). Hankkeesta kerrottiin myös erilaisissa paikallisissa, maakunnallisissa ja valtakunnallisissa verkostoissa. Kaikki hankkeen aikana tehdyt materiaalit ovat vapaasti jaettavissa ja katsottavissa hankkeen omilta sivuilta.

Sanomalehdissä oli hankkeesta yhteensä 13 artikkelia hankkeesta, kaatuneiden omaisten liiton Huoltoviestissä yksi artikkeli sekä juttuja oli myös Ylen Uutisissa, Alueuutisissa ja Radio Suomen Uutisissa. Näillä medioilla saavutettiin todennäköisesti paljon hankkeesta ja pakolaistaustaisista maahanmuuttajista kiinnostuneita vastaanottajia. Erityisesti hankkeen loppuseminaari kiinnosti medioita ja kaikki jaossa ollut materiaali lähti paikalla olleiden eri sidosryhmien mukaan.

Hankkeen Orimattilassa edelleen asuville asiakkaille järjestettiin hankkeen vaikuttavuusarviointikeskustelu joulukuussa 2019. Mukana olivat myös hankkeen vapaaehtoistoimijat. Vapaaehtoiset ja hankkeen asiakkaat kertoivat omat kokemuksensa ja näkökulmansa sekä maahanmuuttajiin että toimimisesta heidän kanssaan. Ja maahanmuuttajat kertoivat omista kokemuksistaan ja tuntemuksistaan Suomeen ja Orimattilaan tulosta em. tilaisuuden lisäksi loppuseminaarissa tulkin välityksellä.

Arviointikeskustelun perusteella kaikki olivat hankkeeseen tyytyväisiä. Kuntaan jääneet perheet kokivat Orimattilan miellyttäväksi paikaksi asua ja lasten kasvaa ja käydä koulua. Yhdenvertaisuus ei tarkoita kaikille samaa palvelua, vaan toimitaan tarvepohjaisesti. Yhdenvertaisuudesta keskusteltaessa oleellisena käsitteenä rinnalla kulkee ajatus *mahdollisuuksien tasa-arvosta*. (Yhdenvertainen Helsinki -seminaari 10.12.2019). Mahdollistettiinko Orimattilan kotouttamishankkeessa maahanmuuttajien keskinäistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta suhteessa kantaväestöön? kyllä. Vapaaehtoistoimijat olivat avainryhmä maahanmuuttokoordinaattorin rinnalla sitä tekemään.

Ihmisillä on usein tapana kohdata omanlaisinaan, sellaisia, joiden kulttuuritaustat on helpompi hyväksyä kuin vieraiden ihmisten erilaisuus. Keskimäärin suomalaiset ja myös orimattilalaiset ovat kovin arkoja ottamaan yhteyttä kunnassa asuviin maahanmuuttajiin. Toisaalta he eivät myöskään kohdanneet vihamielisyyttä tai joutuneet kokemaan itseään uhatuksi.

Harrastustoiminta on Suomessa pääasiallisesti maksullista. Lapsille onkin haettu ja saatu harrastusavustusta sosiaalitoimelta, mikä helpotti lasten harrastusmahdollisuuksien tavoittamista. Tosin monelle identiteettinsä menettäneelle aikuiselle siirtyminen perheensä elättäjästä sosiaalitukien varassa selviytyjäksi oli suuri muutos. Vanhempien kielitaidon puute esti osaa osallistumasta muiden vanhempien lailla lastensa harrastamisen tukemiseen tai vaikkapa varainhankintakeruutilaisuuksien järjestämiseksi. Vapaaehtoistoimijat taustaorganisaatioineen järjestivät kuitenkin harrastusmahdollisuuksia lapsille ja naisille.

Toiminto 3.2: Yhteisten tapahtumien ja toiminnan järjestäminen kunnassa ja seudullisesti.

Kuvaus 3.2: Toimintojen järjestämisessä hyödynnetään Orimattilassa jo olemassa olevia tapahtumia esim. Elomarkkinat, ravintolapäivä ym. etnisten suhteiden edistämiseksi. Eri toimijat ottavat maahanmuuttajia mukaan tapahtumien suunnitteluun ja järjestämiseen, jotta monikulttuurisuutta voidaan paremmin ottaa huomioon. Hanketyöntekijä ja muut toimijat

ohjaavat maahanmuuttajia mukaan kunnan, järjestöjen ja seurakuntien toimintaan. Yhdessä tekemällä ja harrastamalla syntyy eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta, ystävyyssuhteita ja keskinäistä luottamusta. Eri toimijoiden yhteistyönä järjestetään tapahtumia sekä lisäksi hyödynnetään muuta toimintaa esim. liikuntaharrastukset, äiti-lapsi-kerhot, perhekerhot. Lahdessa toimii Multi-Culti - keskus, jossa järjestetään mm. harrastustoimintaa, kursseja, luentoja, juhlia ja kulttuuritapahtumia. Maahanmuuttajia ohjataan myös osallistumaan seudulliseen toimintaan.

Tulostavoite 3.2: Orimattilassa on vuosittain vähintään kaksi tapahtumaa, jossa monikulttuurisuutta tuodaan esiin. Maahanmuuttajista 80 % osallistuu kunnan, järjestöjen tai seurakuntien järjestämään toimintaan. Toimijoittain kerätään vuosittaiset arviot maahanmuuttajien osallistumismääristä eri toimintoihin. Seudulliseen yhteistyöhön osallistuminen (toiminta, tapahtumat) vähintään kahdesti vuodessa. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 12.)

Hankkeen aikana järjestettiin erilaisia tilaisuuksia, joissa maahanmuuttajat ja paikalliset kohtasivat, tutustuivat toisiinsa ja toisensa kulttuureihin, tekivät ja oppivat asioita yhdessä sekä virkistyivät yhdessä juhlien. Vapaaehtoistoimijat hakivat mukaan maahanmuuttajia myös yhteisiin tapahtumiin. Sen sijaan hankkeen ulkopuoliset toimijat kutsuivat varsin harvakseltaan maahanmuuttajia järjestämiinsä tilaisuuksiin.

Ampun 4H kutsui yhteen lasten ja nuorten kevättapahtumaan nuoret maahanmuuttajatytöt tekemään kasvomaalauksia lapsille ja Orimattilan ev.lut. seurakunta järjesti syntymäpäivätapahtuman kunnan 40-vuotiaille, johon se kutsui arabiperheen naisväkeä vapaaehtoisten kanssa yhdessä suunnittelemaan ja tekemään ruokatarjoilua. Orimattilan sotaorvot kutsuivat maahanmuuttajia kesätapahtumaansa kuultaviksi ja myöhemmin järjestettiin hankkeen ja sotaorpojen kesken yhteinen joulutapahtuma.

Lahdessa tarjottavaan kansainväliseen toimintaan maahanmuuttajat Orimattilasta osallistuivat melko vähän. Suurimpana syynä lienee ollut matkallinen etäisyys (40 minuutin bussimatka suuntaansa), joka ei innosta etsimään harrastuksia Lahdesta. Ne, jotka palveluja sieltä haluavat ja tarvitsevat, yleensä pian muuttavat Lahteen asumaan. Jonkin verran vapaaehtoistoimijat ovat ottaneet maahanmuuttaja-asiakkaita mukaan kulkiessaan itse Lahdessa eri tilaisuuksissa ja tapahtumissa.

Hankehakemuksessa painottui suomen kielen opetus - jossain määrin juuri perinteisen opetuksen muodossa. Opetusta tarjottiin suomen kielen kerhoissa, joissa opettaja yleensä opetti erilaisin menetelmin kielen ja puheen alkeita. Käytännössä havaittiin, ettei pelkkä perinteinen opetus riitä, vaan maahanmuuttajat haluavat myös kohdata uusia ihmisiä, olla vuorovaikutuksessa suomenkielisten kanssa ja siten oppia taitoja. Tähän käytettiin tapahtumamuotoista kanssakäymistä, jolloin kaikki edellä luetellut odotukset voidaan luontevasti saada käyttöön. Enimmän osan tapahtumista järjestivät maahanmuuttokoordinaattori ja vapaaehtoistoimijat yhdessä.

Esimerkkejä yhteisistä tapahtumista:

- Ev.lut.srk:n tilaisuus 40-vuotiaille, ruoanlaitto (2017)
- Ev.lut.srk:n esittelytilaisuus maahanmuuttajille 2017 (13)
- Suomen kielen kerhon pikkujoulu 2017 (5)
- Ystävänpäiväjuhla 2018 (19)
- Tutustuminen Orimattilan taidemuseoon 2018 (7)
- Sotaorpojen kesäretki 2018 (3)
- Syyrialaisia makuja -ravintolapäivä 2018 (10)
- Ulkoiluretkitapahtuma 2018 (4)
- Riihenpurkutalkoot 2018 (3)
- Joulujuhla maahanmuuttajille ja sotaorvoille 2018 (11)
- Ruokatapahtuma (osa suomen kielen opetusta) 2018 (4)
- Syyskauden päättäjäiset, Lions stipendit 2018 (6)
- Talvipukeutuminen 2019 (9)
- Ystävänpäiväjuhla 2019 (16)
- Ev.lut.srk:n kesänavausjuhla 2019 (19)
- Afrikka-ilta 2019 (2)
- Kotieläinpuisto-retki 2019 (18)
- Talvipukeutuminen 2019 (5)
- Jäte- ja kierrätyskoulutus 2019 (18)
- Jäteasema-retki 2019 (12)
- Piparkakkutalojen rakennus -kurssi 2019 (14)
- Pikkujoulujuhla 2019 (26)
- Kotouttamishankkeen arviointitilaisuus 2019 (10)

Maahanmuuttajia kannustettiin osallistumaan itsenäisesti Orimattilassa tapahtuviin, mutta käytännössä vapaaehtoiset hakivat heitä kanssaan seuraamaan järjestettäviä tilaisuuksia.

Oman haasteensa osallistumiselle tuottaakin se, etteivät arabinaiset kulttuurinsa mukaisesti juurikaan kulje kodin ulkopuolella ilman miestään, lapsiaan tai jotakuta muuta sukuun kuuluvaa henkilöä. Esimerkiksi kannustavat kehotukset äideille osallistua reippaasti - vaikkapa perhekahvilaan - ei johtanut tulokseen juuri edellä mainitusta syystä.

Vapaaehtoisten kanssa keskusteltiinkin usein, että maahanmuuttajanaiset pitää hakea mukaan saadakseen heidät osallistumaan kodin ulkopuolisiin tapahtumiin. Myöskään suomalaisille tuttu tapa lukea ilmoitustauluilta tietoa erilaisista tapahtumista ja tilaisuuksista ei maahanmuuttajilla johtanut osallistumiseen, koska he eivät vielä osaa lukea suomenkielisiä ilmoituksia eivätkä ole omassa maassaan ehkä tottuneet lainkaan lukemaan ilmoitustauluilmoituksia.

3.5 OSAAMISEN LISÄÄMINEN

Tavoite 4: Osaamisen lisääminen maahanmuuttotyössä.

Toiminto 4.1: Koulutuksen järjestäminen.

Kuvaus 4.1: Kunnan vastaanottovalmiuksia ja kotouttamispalveluita kehitetään myös vahvistamalla kuntatyöntekijöiden ja muiden toimijoiden osaamista maahanmuuttotyössä. Hankkeessa kartoitetaan koulutustarpeita kunnan eri hallinnon aloilta ja muilta toimijoilta. Koulutusten suunnittelussa otetaan huomioon myös järjestöjen tarpeet ja tilaisuuksiin kutsutaan myös kunnan luottamushenkilöitä.

Tulostavoite 4.1: Eri toimijoiden osaaminen vahvistuu maahanmuuttotyössä. Vuosittain järjestetään kaksi koulutustilaisuutta. Koulutuksiin arvioidaan osallistuvan noin 50-100 henkilöä/vuosi. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 13.)

Osaamisen kehittämisen kannalta maahanmuuttokoordinaattorin kokemuksen mukaan hankkeen aikainen yleinen ilmapiiri Suomessa on viestittänyt maahanmuuttotyöstä melko ristiriitaista viestiä: a) otetaan pakolaisia vastaan, mutta rivien välistä viestitetään, ettei Suomi ole hyvä kohdemaa, b) otetaan pakolaisia vastaan, mutta ei osata informoida kuinka monimutkainen yhteiskunta Suomi on ja c) otetaan pakolaisia vastaan, mutta odotetaan ihmisten selviytyvän jokseenkin yksin (kuten suomalaisetkin pärjäävät ”itsekseen”) ollakseen kelpaavia.

Koulutuksia eri kohderyhmille:

Kunnan vastaanottovalmiuksia ja kotouttamispalveluita täytyy **kehittää vahvistamalla kuntatyöntekijöiden ja muiden toimijoiden osaamista maahanmuuttotyössä**. Kunnan eri

toimialoilta kartoitetaan koulutustarpeita ja näiden pohjalta suunnitellaan yhteisiä koulutuksia. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 19-20.)

Vuonna 2018 järjestettiin Kulttuuritaitovalmennus Lähi-Idän kulttuureihin tutustumiseksi. Kouluttajana toimi lääkäri Heini Mäkilä, Talement Oy. Osallistujia oli 102 maahanmuuttajien kanssa toimivaa ammattilaista ja vapaaehtoistoimijaa, jotka edustavat laajasti sosiaali-, terveys-, kasvatus- ja opetusaloja sekä maahanmuuttajatyötä ympäri Etelä-Suomea. Orimattilan kaupungin työntekijöitä osallistui 10, PHHYKY:n työntekijöitä, joiden työalueena on Orimattila, osallistui myös 10 ja vapaaehtoisia osallistui 9 henkilöä.

Tulkkausohjeen valmistamisen lisäksi on opastettu sote- ja kasvatusalan ammattilaisia tulkkauksen käytössä ja tulkin kanssa työskentelyssä.

Vapaaehtoistoimijoita koulutettiin arvo-työpajakoulutuksessa. Säännöllisissä palavereissa maahanmuuttokoordinaattorin kanssa keskusteltiin erilaisista ammatillisluontoisista asioista maahanmuuttotyössä.

Kunnan omia työntekijöitä ja luottamushenkilöitä ei koulutettu edellä mainittua enempää. Tarpeista kysyttiin, mutta niitä ei tuotu esiin. Vuonna 2018 järjestettyyn Kulttuuritaitovalmennukseen osallistui 10 opetus- ja kasvatusalan ammattilaita, 10 PHHYKY:n sote-ammattilaista, joiden työ on Orimattilassa sekä 9 vapaaehtoistoimijaa.

3.6 RESURSSIT

3.6.1 Maahanmuuttokoordinaattori

Hankkeeseen palkataan yksi kokoaikainen työntekijä toteuttamaan hanketta 3 vuodeksi. Vaatimuksena palkattavalla työntekijällä on vähintään AMK-tasoinen tutkinto (esim. sosionomi) ja aiempi kokemus työskentelemisestä maahanmuuttajien parissa.

Hanketyöntekijä järjestää alkukartoitukset kohderyhmälle ja vastaa maahanmuuttajien neuvontapalveluiden ja suomen kielen ryhmätoiminnan järjestämisestä. Hän suunnittelee

tarpeiden mukaiset koulutukset sekä tapahtumat muiden toimijoiden kanssa. Hanketyöntekijä koordinoi yhdistysten, seurakuntien ja kunnan hallinnonalojen kotouttamistoimintaa ja mallintaa eri toimijoiden yhteistyönä paikallisen toimintamallin kotouttamiseen. Hanketyöntekijä vastaa tiedotuksesta sekä hankkeen hallinnoinnista. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 18.)

Yhden työntekijän malli kunnan kotouttamistoiminnan mallintamisessa osoittautui ajoittain vaativaksi vaikkakin 100-prosenttinen työaika mahdollisti kyllä ajankäytöllisesti riittävästi resursseja palvella asiakkaita ja toteuttaa hankesuunnitelman mukaisia toimintoja, kuten vapaaehtoistoimijoiden ohjauksen ja toiminnan koordinoinnin.

Hankkeen hallinnoinnista vastasivat kaupungin hyvinvointipäällikkö ja talous-hallintojohtaja. Merkittävä joukko, jonka kanssa maahanmuuttokoordinaattori pohti työtään, olivat (vapaaehtoisten lisäksi) opiskelijat. Hankkeessa harjoitteli kaksi sosionomi (amk)-, kaksi yhteisöpedagogi (amk ja yamk) - ja yksi ohjaajaopiskelijaa, joiden lisäksi yksi maahanmuuttajataustainen aikuinen henkilö suoritti hankkeessa kaksi harjoittelu- ja yhden työkokeilujakson sekä toinen, nuori henkilö peruskoulun TET-harjoittelujakson.

3.6.2 Ostopalvelut

Suomen kielen ryhmätoiminta: Hankitaan ostopalveluna suomen kielen opetusta esim. toiminimeltä tai yritykseltä heikoimmassa oleville väliinputoajaryhmille (kotiäidit, heikon luku- ja kirjoitustaidon omaavat hlöt, oppimisvaikeuksista kärsivät jne.) jotka tarvitsevat lisäopetusta tai joilla ei ole mahdollisuutta osallistua kotouttamiskoulutukseen. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 19.)

Suomen kielen opetusta ostettiin Orimattilan Helluntailähetys ry:ltä ja SPR:n Orimattilan osastolta niiltä saatujen tarjousten pohjalta. Yhdistykset järjestivät 1-3 kertaa viikossa, noin kolmen oppitunnin ajan opetusta pääasiallisesti aikuisille. Opettajat toimivat vapaaehtoispohjalta, joiden kuluihin yhdistyksille maksettiin 250-300 euron suuruista korvausta. Lisäksi yhdistysten jäsenet toteuttivat ohjausta ja neuvontaa sekä tapahtumia maahanmuuttajille, joista vapaaehtoisorganisaatioille niin ikään maksettiin kulukorvauksia. Suomen kielen koulutus aloitettiin aikuisikäisille kotoutujille heti heidän tultuaan kuntaan ja sitä jatkettiin pääosin siihen asti, kun he aloittivat TE-toimiston järjestämän kotoutumiskoulutuksensa Lahdessa.

Lehti-ilmoitukset tapahtumista. Lehtisten, tiedotteiden tms. käännökset.

Hankkeen aikana käytettiin paikallista sanomalehteä tilaisuuksista ilmoittamiseen: syksyllä 2018 ravintolapäivätapahtumasta ja talvella 2020 hankkeen loppuseminaarista ilmoituksiin. Hankkeen tuottamista aineistoista käännätettiin arabiaksi, dariksi ja tigrinjaksi pankki- ja raha-asioiden hoitoa sekä talvipukeutumista käsittelevät power point -aineistot. Lisäksi hankkeen alkuvaiheessa käännätettiin myös perhetyön esite arabiaksi lapsiperheiden käyttöön. Käännöstyöt teetettiin Hero Tolk Oy:ssä.

Yhteisten tapahtumien vaatimat mahdolliset tilavuokrat, kuljetukset, tarjoilut jne.

Vapaaehtoistoimijoiden toteuttama Suomen kielen koulutus järjestettiin Orimattilan Helluntailähetys ry:n tiloissa, jotka tarjosivat käytännölliset fasiliteetit opetuksen järjestämiseen. Samoissa tiloissa pidettiin myös useat hankkeen aikana järjestetyistä yhteisistä tapahtumista. Tilojen käyttö ja tarjoilujen järjestäminen sisältyivät Helluntailähetykselle maksettuihin opetuksen ja muun toiminnan järjestämisestä sovittuihin kulukorvauksiin, eikä niistä laskutettu erikseen.

Tapahtumien järjestämispaikkana käytettiin myös Orimattilan evankelis-luterilaisen seurakunnan ja MLL:n tiloja, joista ei maksettu korvauksia, vaan niiden käyttöoikeus sisältyi sovittuun yhteistyöhön. Orimattilan kaupungin omia tiloja käytettiin kokouksia, koulutuksia ja tapahtumia järjestettäessä.

Maahanmuuttaja-asiakkaiden kuljetuksista huolehtivat maahanmuuttokoordinaattori ja vapaaehtoiset. Kuljettamiset toteutettiin omilla ajoneuvoilla tai julkisen liikenteen avulla. Yksi bussiretki tilausajolla järjestettiin Jäte- ja kierrätys -opetuksen yhteydessä, jolloin vierailtiin isolla joukolla Kujalan jäteasemalla Lahdessa.

Tulkkauspalvelut

Hankkeen alussa kilpailutettiin HankintaSampo-ohjelmalla tulevat käytettävät tulkkaukset. Kilpailutukseen osallistui kahdeksan palveluntuottajaa. Lahden Seudun Tulkkikeskukselta pyydettiin myös hintavertailu. Tarjoajien hinnat eivät suurestikaan eronneet toisistaan, ja koska maahanmuuttajien tulkkauspalveluihin ei vielä tuolloin ollut selkeitä laatukriteerejä, päätettiin hyväksyä kaikki tarjoukset ja pyritään testaamaan laatutasoa käytännön tulkkauspalveluja tilaamalla jokaiselta tarjoajalta. (Viranhaltijapäätös, Orimattila 25.10.2017.) Pääasiassa hankkeessa päädyttiin käyttämään Túlkan ja Talk To Me´n tulkkauspalveluja, joilla molemmilla on mm. laadukkaat mobiilisovelluksensa etätulkkausten saamiseksi. Mobiilipalveluista oli erityisesti hyötyä suomen kieltä vielä osaamattomien maahanmuuttajien kanssa asioitaessa erilaisissa julkisissa palveluissa, joissa niihin tilatut tulkkauspalvelut eivät aina olleet saatavilla tai eivät toimineet.

Käyttö- ja kiinteä omaisuus

Kannettava tietokone, 5-6 kpl: Suomen kielen oppimista voidaan tehostaa merkittävästi hyödyntämällä tietotekniikkaa. Netistä löytyy erilaista ääntämiseen jne. liittyvää materiaalia jota voidaan hyödyntää itseopiskelussa. (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 19.)

Hankkeelle ostettiin 4 kpl kannettavia tietokoneita asiakaskäyttöön. Laitteet sijoitettiin maahanmuuttokoordinaattorin työtiloihin, jossa ne olivat asiakkaiden käytettävissä. Laitteita käytettiin mm. tietokoneen käytön opetteluun, kielen opiskeluun ja opetusmateriaalien etsintään, Kela-asiointeihin ja niiden käytön opetteluun sekä virkistyskäyttöön (odotellessa maahanmuuttokoordinaattorin puheille pääsyä). Käyttäjinä olivat niin lapset, nuoret kuin aikuisetkin. Laitteiden käyttö ei ollut aktiivista, koska asiakkaiden kielitaito ei aina riittänyt suomenkielisten tai englanninkielisten ohjelmien käyttöön.

Aineet, tarvikkeet

> Suomen kielen opetusmateriaalit (oppikirjat, DVD/CD tms.) (Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017, 19.)

Hankkeen alkuvaiheessa vaapaaehtoiset suomen kielen opettajat käyttivät opetuksessa monistettuja koulutusmateriaaleja. Aineistopohjina käytettiin maahanmuuttajille suunnattuja opetusmateriaaleja, vanhoja aapisia ja muita helppolukuisia suomenkielisiä kirjoja. Viimeisenä hankevuonna päädyttiin ostamaan kaikille aikuisille suomen kielen opiskelijoille Suomen mestari 1 -kirjat. Opetuksessa oli havaittu, että opiskelijoita aktivoi oikea oppikirja paremmin kuin pelkät monisteet. Opetuksessa käytettiin myös toiminnallisia menetelmiä, jolloin opetusta vietiin pois varsinaisesta koulutilasta esim. kotiin tai metsään. Tuolloin materiaaleina käytettiin opettajien hankkimia/valmistamia konkreettisia materiaaleja.

4 TULOKSET

Seuraavassa tiivistetysti Orimattilan kaupungin kotouttamishankkeen keskeisimmät saavutukset ja tavoitteisiin vastaamiset. Tietoa on koottu kolmen vuoden kokemuksen ja vapaiden kirjauksien pohjalta, hankkeen ohjausryhmän ja kehittäjäfoorumin keskustelujen sekä vapaaehtoisryhmälle, maahanmuuttaja-asiakkaille ja maahanmuuttotyönverkoston jäsenille tehdyn loppuarviointikyselyjen pohjalta.

Tavoite 1: Hankkeen aikana kehitetään ja mallinnetaan monialainen asiakaslähtöinen toimintamalli alkuvaiheen kotouttamiseen eri toimijoiden yhteistyönä. Toimintamalli kytkeytyy kiinteästi paikalliseen toimintaan ja siinä sovitetaan yhteen kunnan, kolmannen sektorin ja viranomaistahojen kotouttamistoimenpiteet.

- Yhdistysten (5) vapaaehtoistoimijat osallistuivat aktiivisesti ja koordinoidusti alkuvaiheen kotouttamiseen.
- Vapaaehtoisten tehtäviä ja rooleja testailtiin, kokeiltiin ja hyväksyttiin sopivat.
- Vapaaehtoistoimijoita koulutettiin arvopohjaisessa työpajakoulutuksessa (Katri Mäki, Humak)
- Ev.lut.srk:n diakoniatyöntekijät osallistuivat maahanmuuttotyöhön toimijoina.
- Maahanmuuttotyön osaaminen ja yhdistysten keskinäinen yhteistyö vahvistuivat.
- Vapaaehtoistyöryhmä ja kehittämisfoorumi kokoontuivat säännöllisesti hankkeen ajan.

Tavoite 2: Alkuvaiheen kotouttamistoimintojen kehittäminen ja järjestäminen kohderyhmälle yksilöllisten tarpeiden mukaan.

- Alkukartoitukset toteutuivat 100 %:sti, ka. 1-2 kk kuluttua Orimattilaan tulosta ← Kolmikantaisena yhteistyönä TE-toimiston, sosiaalityön ja hankkeen kesken. Kunnassa olisi voitu

tehdä erilliset perhe-alkukartoitukset kirjallisina. Kirjausten tekemiseen ja säilyttämiseen olisi tarvittu hallintoviranomaisilta selkeät ohjeet (esim. 4-lk:n suojaus, GDPR jne.).

- Suomen kielen opetukseen aikuiset pääsivät ka. alle viikossa Orimattilaan tulosta.
- Vapaaehtoistoimijat ohjasivat ja neuvoivat asiakkaita sovitusti (maahanmuuttokoordinaattorin ohjauksella) sekä omien intressiensä, osaamisensa ja asiakkaiden tarpeiden pohjalta.
- Erityistä naisnäkökulmaa ei huomioitu muissa kuin harrastustoiminnan järjestämisessä. Perheiden kaikkia jäseniä kohdeltiin yhdenvertaisesti sukupuolesta huolimatta, kaikki kutsuttiin mukaan toimintaan. Henkilöt itse valitsivat, tulivatko mukaan.
- Orimattilan sivistystoimessa laadittiin perusopetusta koskeva monikulttuurisuusopas. Tämä toiminto tapahtui hankkeen siivittämänä, mutta kaupungin omana, erillisenä prosessina.

Tavoite 3: Etnisten suhteiden edistäminen ja yhdenvertaisuus kunnassa.

- Vapaaehtoistoimijat olivat avaintekijöitä paikallistasolla etnisten suhteiden mahdollistajina ja toteuttajina. Tärkeimmät tavat kohdata maahanmuuttaja-asiakkaita olivat yhteiset kokoontumiset ja kotikäynnit. Myös erilaiset asiointikäynnit tutustuttivat ihmisiä toisiinsa.
- Havaittiin, että y*ksinäisyys* oli maahanmuuttajien suurin murhe Orimattilassa. Erityisesti yksin tulleiden kohdalla, perheillä oli toinen toisensa tuki perheenjäsenissä.
- Orimattilassa on hankkeen aikana esiintynyt vain vähän rasistista julkista käyttäytymistä tai kohtelua asiakkaita kohtaan: *ennemmin kuiskauksia kuin huutoja*. Enemmänkin sosiaalisesti syrjemmällä olevien kuin ”tavallisten” paikallisten toimesta.
- Asiakkaiden arviointikeskustelun palaute kertoi hyvästä ja turvallisesta oleskelusta Orimattilassa.
- Yhteistyö kunnassa eri työ- ja palvelualojen ammattilaisten on ollut tärkeä osa maahanmuuttokoordinaattorin työnkuvaa. Myönteistä palautetta on tullut maahanmuuttokoordinaattorin sujuvasta saavutettavuudesta asioiden hoitamiseksi ja asiantuntevasta ohjauksesta kulttuurisissa kysymyksissä.
- Koto-hankkeesta on tiedotettu hankkeen aikana Orimattilan kotisivuilla. Lehdissä sen sijaan on julkaistu 15 artikkelia ja yhden päivän ajan on oltu esillä valtakunnallisissa Ylen Uutisissa, Alueuutisissa ja Radio Suomen uutisissa. Hankkeesta koottiin Orimattilan kotisivuille koottiin tietoa ja tuotoksia hankkeen aikana kertyneistä kokemuksista ja sen aikana tuotetuista materiaaleista.
- Vuonna 2017 järjestettiin 4 yhteistapahtumaa Orimattilaan tulleille hankeasiakkaille. Lisäksi toteutettiin kerrostalon asukkaille ja osakkeenomistajille tilaisuus, jossa kerrottiin taloon muuttavan monihenkinen kiintiöpakolaisperhe. Tilaisuuteen tuli keskustelemaan asioista 11 orimattilalaista. Myös toiselle asuintalolle tarjottiin etukäteiskeskustelutilaisuutta maahanmuuttajien tullessa, mutta talossa sitä ei katsottu tarpeelliseksi.

- Vuonna 2018 järjestettiin 10 yhteistapahtumaa hankeasiakkaille ja orimattilalaisille toistensa kohtaamiseen. Erityisimmät olivat kaksi tilaisuutta, joissa maahanmuuttajat ja suomalaiset sotaorvot kohtasivat.
- Vuonna 2019 toteutettiin yhteensä 11 yhteistilaisuutta, mm. Kotieläinpuisto-retki, Kujalan Jäteaseman retki ja piparkakkutalojen rakennuskurssi. Arviointitilaisuudessa asiakasperheiden aikuiset keskustelivat kokemuksistaan Suomessa ja Orimattilassa. Lapset osallistuivat kesäkerhotoimintaan, jossa tehtiin mm. retket Lahteen Kotieläinpihaan ja Perhepuistoon sekä Tikkurilaan Tiedekeskus Heurekaan. Tarjottiin yhdenvertaisuutta kantasuomalaisiin lapsiin nähden, kun voivat kertoa käyneensä jossakin erikoisessa paikassa loman aikana.

Tavoite 4: Osaamisen lisääminen maahanmuuttotyössä.

- Vuonna 2018 järjestettiin Kulttuuritaitovalmennus Lähi-Idän kulttuureihin tutustumiseksi. Osallistujia oli yli 100 ammattilaista ja vapaaehtoistoimijaa eri ammattialoilta ja eri paikkakunnilta ympäri Etelä-Suomea. Kouluttajana toimi lääkäri Heini Mäkilä, Talement Oy.

- Tulkkausohjeen valmistamisen lisäksi on opastettu sote- ja kasvatusalan ammattilaisia tulkkauksen käytössä ja tulkin kanssa työskentelyssä. Ainakin yksi tulkkausalan yritys on laatinut omaan käyttöönsä kirjallisen tulkkausohjeen hankkeessa laaditun pohjalta.

- Vapaaehtoistoimijoita koulutettiin arvo-työpajakoulutuksessa. Säännöllisissä palavereissa maahanmuuttokoordinaattorin kanssa keskusteltiin erilaisista ammatillisluontoisista asioista maahanmuuttotyössä.
- Vapaaehtoiset ovat arvioineet itse(kin) oppineensa paljon hankkeessa. Monet heistä kertovat kokeneensa olonsa tärkeäksi ja mielekkääksi maahanmuuttajatyössä toimiessaan ja tutustuessaan aivan uusiin ihmisiin.
- Vapaaehtoiset kertovat myös oppineensa ymmärtämään laajemmin suomalaisen yhteiskunnan erityisyyttä. Moderni ja sähköisiin palveluihin pitkälti tukeutuva yhteiskunta on todella vieras erilaisista yhteiskunnista tuleville.
- Vuonna 2018 järjestettyyn Kulttuuritaitovalmennukseen osallistui 10 opetus- ja kasvatusalan ammattilaita, 10 PHHYKY:n sote-ammattilaista, joiden työ on Orimattilassa sekä 9 vapaaehtoistoimijaa.

- Hankkeesta kerrottiin ja keskusteltiin ammattilaisten kesken eri verkostoissa. Maahanmuuttokoordinaattori osallistui valtakunnallisiin tapahtumiin mm. Integration 2018, jossa hanketta esiteltiin oman ständin avulla, maahanmuuttohoitajien työkokouksiin vv. 2018 ja 2019 sekä Uudenmaan ELYn ajankohtaispäivään 2019, joissa niin ikään kerrottiin hankkeesta ja sen opeista.

4.1 VAIKUTUKSET HANKKEEN AIKANA?

- Ennen hanketta Orimattilassa ei ole tehty aktiivista maahanmuuttotyötä – paitsi peruskoulussa, jossa ulkomaalaisoppilaita on ollut aiemminkin.

- Hankkeen aikana eri ammattilaiset, asiakkaat ja vapaaehtoistoimijat saivat maahanmuuttokoordinaattorin kautta ”yhden-luukun-palvelupisteen”. Oli yksi puhelinnumero, johon soittaa ja kysyä neuvoa tai jonka kautta tiedottaa asioista.
- Sosiaalihuoltoon on suoraan saatu palvelutarpeen arvioinnin tueksi tietoa asiakkaiden tukitarpeista ja Orimattilan paikallisista palveluista.
- Hankkeen tuottamat lähipalvelut on vähentäneet sosiaalihuollon omia palvelutapahtumia, mikä on vaikuttanut myönteisesti myös kustannuksiin.
- Tulkkauksen käyttöä opittiin. Uusia, nykyaikaisia tulkkaussovelluksia alettiin käyttämään → parempaa asiakaspalvelua sekä lain noudattamista – niin Orimattilassa kuin laajemminkin alueen sotepalveluissa.
- Verkostoituminen paikallisten vapaaehtoistoimijoiden kesken kehittyi ja vahvistui: yhdistykset löysivät toisensa ja yhteistyö jatkuu hankkeen jälkeenkin.
- Käytettävissä olleitten vapaaehtoisten määrä hankkeen aikana arvioitiin riittäväksi.
- Maahanmuuttajille on näytetty miten he voivat osaltaan auttaa uusia tulijoita sopeutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan (vertaisohjaus).
- Orimattilan sivistystoimi (erityisesti koulu) otti aktiivisesti ”koppia” maahanmuuttaja-asiakkaittensa palvelujen kehittämisestä edelleen.

4.2 MITÄ VIELÄ TARVITAAN/MITÄ HANKKEEN AIKANA EI TOTEUTUNUT?

- Orimattilassa kaikki toimialat/toimijat eivät kotouttamishankkeen aikana tavoittaneet maahanmuuttajia (esim. työllistämispalveluiden, nuorisotyön tai seurakunnan vapaaehtoistoiminnan ja hankkeen asiakkaiden välillä ei vielä löytynyt aktiivista, yhteistä toimintaa).
- Urheiluyhdistysten toimintaan osa maahanmuuttajista löysi tiensä, mutta kielivaikeudet estivät vielä yhteistoiminnan syvenemisen ja mm. sähköisten palveluiden käytön.
- Vapaaehtoisille järjestettiin työnohjausta (kaksi tapaamista), mutta koettiin, että tarvetta olisi enemmänkin mahdollisuudelle saada purkaa tunnekuormia ulkopuolisen ammattilaisen kanssa.
- Yli kuntarajojen tehtävää vapaaehtoisten yhteistyötä voi vielä kehittää.

4.3 HANKKEEN VAIKUTTAVUUS?

Hankkeen verkostojen jäsenille lähetettiin arviointipyyntö, jossa kehotettiin heitä vastaamaan **Millaisia vaikutuksia ja millaista vaikuttavuutta sinä arvioit kotouttamishankkeella olevan?**

- Orimattilan kaupungin kotouttamishanke on ollut aktiivisesti mukana Päijät-Hämeen alueen verkostoissa, jolloin sen kokemukset ja opit ovat hyödyttäneet tehtävää kehittämistyötä laajemminkin. Sekä asiakkaiden että toimijoiden kannalta asioiden hoito ja tiedon kulku on ollut sujuvaa.

- Kotouttamisen alkuprosessi viranomaiskäyntien osalta on nyt kirjattu ohjelistaksi, jota saa ja jota käyttäjien tulee kehittää eteenpäin ja pitää myös ajan tasalla.
- Yhteistyö PHHYKY:n sosiaalitoimen maahanmuuttajatyön kanssa jatkuu.
- Hanke on nopeuttanut ja helpottanut uusien kuntalaisten kotoutumista ja palveluihin ohjautumista ja on varmasti lisännyt asukkaiden sopeutumista ja edesauttanut jäämistä Orimattilaan.
- Maahanmuuttotyön koordinointia jatketaan yhteistyössä Heinolan ja Hollolan kanssa; palkataan yhteinen työntekijä.
- Orimattilassa jatketaan kiintiöpakolaisten vastaanottoa, (yhteistyösopimus Hämeen ELYn kanssa). Hankkeen myötä osoitettiin, että Orimattilassa tehdään uskottavaa kotouttamistyötä.
- Sote-muutosten vuoksi pelkkää paikallista toimintamallia ei tuotettu (PHHYKY:n 2017→), vaan malli on osin myös alueellinen.
- Tunnistetaan, että on sekä kuntalain että sosiaalihuoltolain mukaista kotouttamista, jotka sisällöiltään eroavat toisistaan.
- Hankkeen kokemusten pohjalta voidaan tehdä aiempaa tarkempia valintoja: tiedetään, että perheet sopeutuvat Orimattilaan paremmin kuin yksin tulleet; syyrialaiset sopeutuvat paikkakunnalle muita paremmin; keskinäinen vertaistuki on saatu jo alulle jne.
- Vapaaehtoistoimijoiden käyttö maahanmuuttotyössä jatkuu. Hankkeessa mallinnettiin vapaaehtoisten kotouttamistoimintaa.
- Suomen kielen opetus kunnassa toimi vapaaehtoispohjalta → kaikki hankkeen aikuisasiakkaat etenivät TE-toimiston järjestämiin kotoutumiskoulutuksiin. Tämä kokemus rohkaisee jatkamaan toimintaa.
- Asiakkaiden käyttöön jäävät hankkeelle ostetut kannettavat tietokoneet → kehitetään niiden hyödyntämistä kielen opetuksessa ja asioiden hoidossa sitä mukaa kuin asiakkaiden edellytykset ja taidot käyttää laitteita kehittyvät.
- Vapaaehtoisten koordinoitu käyttö maahanmuuttotyössä auttoi myös heitä kehittymään/oppimaan: Jatkossa he ovat osaavampia, valmiimpia ja rohkeampia tarttumaan maahanmuuttotyön tarjoamiin haasteisiin, toisaalta he tietävät nyt mihin itse kukin voi ja haluaa paneutua jatkossa.
- Vapaaehtoistoimijat ovat tulleet tietoisiksi alueellisista vapaaehtoisverkostoista.
- Yhä paremmin ymmärretään, että vapaaehtoistoiminnan tekemisessä lause **”Tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin tehtävä auttamistoiminta”** vapauttaa sellaisten asioiden hoitamisesta, joista ei tarvitse ottaa vastuuta.

4.4 HANKKEEN KIRJALLISET TUOTOKSET KOTOUTTAMISTYÖHÖN

Orimattilan kaupungin kotouttamishankkeessa tuotetut kirjalliset tuotokset löytyvät https://www.orimattila.fi/info/for-immigrants/orimattilan-koto-hanke:

Kotoutettavan perheen/asiakkaan kotouttamisessa aluksi hoidettavia asioita. Maahanmuuttajatyössä välttämättömien viranomaispalvelujen listaus ohjeeksi kotouttamistyöhön kunnassa. 2020.

Tulkin käytön ohjeistus maahanmuuttajatyössä. Opasvihko, Lindstam 2017.

Vuokra-asunnosta vuokra-asuntoon muuttajan muistilista (Kelan asiakas). Muistilista asunnosta muuttajan avuksi.

Pankki ja raha-asioiden hoito Suomessa. PP-esitys maahanmuuttajatyön tueksi. 2019.

رعاية الأمور المتعلقة بالبنوك والنقود في فنلندا (Pankki ja raha-asioiden hoito Suomessa) arabiaksi. PP-esitys maahanmuuttajatyön tueksi. 2019.

بانک و نگهداری پول در فنلند (Pankki ja raha-asioiden hoito Suomessa) dariksi. PP-esitys maahanmuuttajatyön tueksi. 2019.

ናይባንክን ገንዘብ ጉዳይን አብፊንላንድ (Pankki ja raha-asioiden hoito Suomessa) tigrinjaksi. PP-esitys maahanmuuttajatyön tueksi. 2019.

Suomen talvi. PP-esitys tutustuttamiseen suomalaiseen talviseen ilmastoon ja talvipukeutumiseen. 2017.

شتاء فنلندا Suomen talvi. PP-esitys tutustuttamiseen suomalaiseen talviseen ilmastoon ja talvipukeutumiseen, arabiaksi. 2017.

زمستان فنلند Suomen talvi. PP-esitys tutustuttamiseen suomalaiseen talviseen ilmastoon ja talvipukeutumiseen, dariksi. 2017.

ናይፊንላንድ ክረምቲ Suomen talvi. PP-esitys tutustuttamiseen suomalaiseen talviseen ilmastoon ja talvipukeutumiseen, tigrinjaksi. 2018.

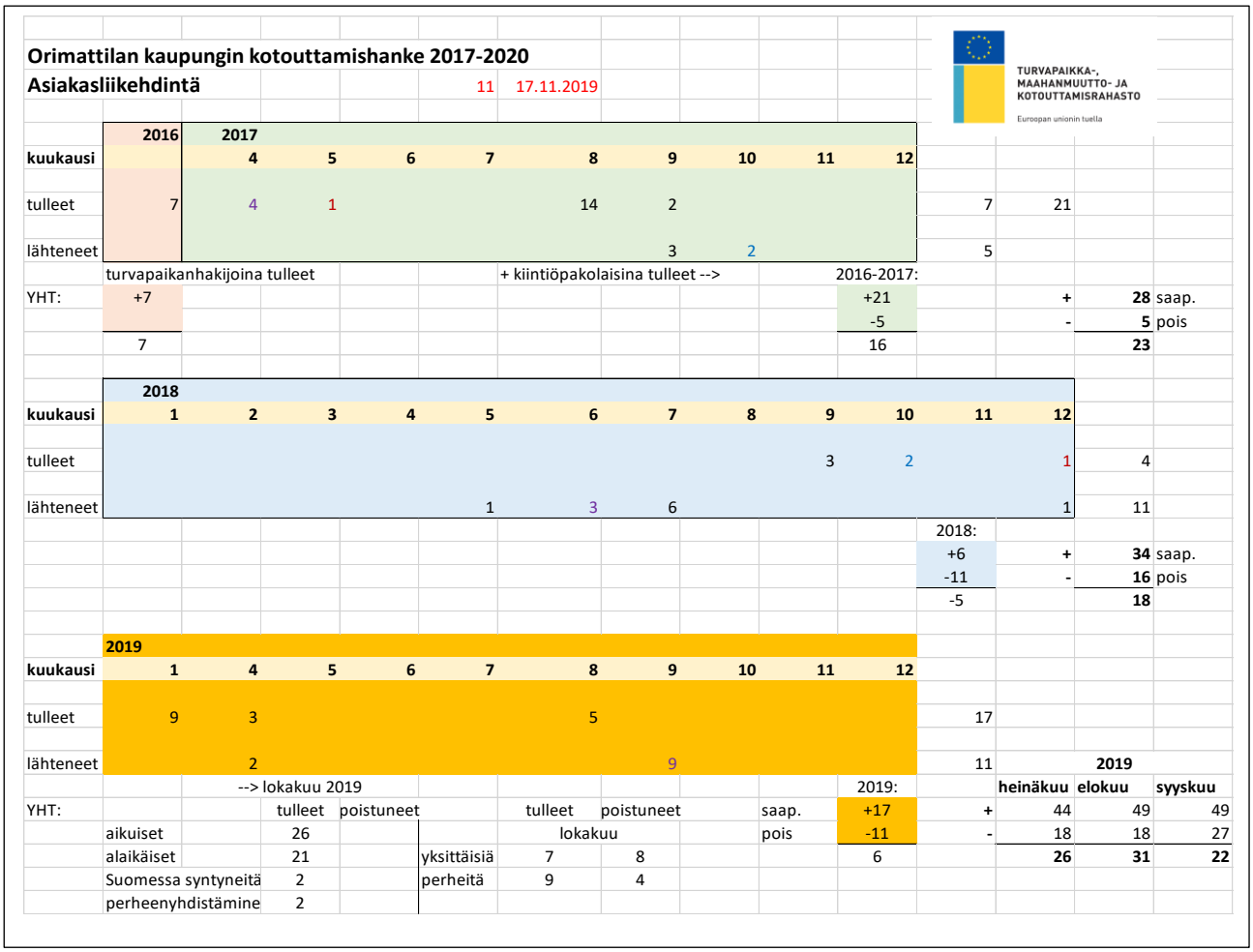
Jätteet hyötykäyttöön - Käytön vähentäminen, uudelleenkäyttö, kierrätys, hyötykäyttö. Opetusmateriaali maahanmuuttajien opastamiseen, pdf. (Käytetään alkuvaiheen kotoutumisessa tulkin avustuksella), suomeksi. 2019.

Surun huomioon ottaminen pakolaistaustaisten maahanmuuttajatyössä. Lindstam, S. 2018. Kriisityön koulutuksen opinnäytetyö. Suomen Psykologinen Instituutti.

Arvo-työpaja - Vapaaehtoisten toimijoiden koulutus maahanmuuttajatyöhön kunnassa. Ohjevihko työpajakoulutuksen järjestämiseen. Lindstam, S. & Mäki, K. 2018/2019.

Vapaaehtoisverkostosta lisäarvoa kotoutumistoimintaan. Mäki, K. 2019. Yhteisöpedagogi YAMK-opinnäytetyö, Humak.

Hankkeeseen tulleet ja poistuneet maahanmuuttajat

Orimattilan kaupungin kotouttamishanke 2017-2020

Asiakasliikehdintä 11 17.11.2019

TURVAPAIKKA-, MAAHANMUUTTO- JA KOTOUTTAMISRAHASTO
Euroopan unionin tuella

	2016	2017												
kuukausi		**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**				
tulleet	7	4	1			14	2				7	21		
lähteneet							3	2			5			
	turvapaikanhakijoina tulleet				+ kiintiöpakolaisina tulleet -->					2016-2017:				
YHT:	+7									+21		+	**28**	saap.
										-5		-	**5**	pois
	7									16			**23**	

	2018													
kuukausi	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**		
tulleet									3	2		1	4	
lähteneet					1	3	6					1	11	
											2018:			
											+6	+	**34**	saap.
											-11	-	**16**	pois
											-5		**18**	

	2019													
kuukausi	**1**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**				
tulleet	9	3				5					17			
lähteneet		2					9				11		**2019**	
		--> lokakuu 2019								2019:		**heinäkuu**	**elokuu**	**syyskuu**
YHT:		tulleet	poistuneet			tulleet	poistuneet		saap.	+17	+	44	49	49
	aikuiset	26				lokakuu			pois	-11	-	18	18	27
	alaikäiset	21		yksittäisiä	7	8				6		**26**	**31**	**22**
	Suomessa syntyneitä	2		perheitä	9	4								
	perheenyhdistämine	2												

Kotouttamisen alkuvaiheet tiivistetysti (Päijät-Häme, Orimattila, Lahti)

- Viranomaiskäynnit
    - Migri, Maahanmuuttovirasto
        - Oleskelulupa
        - Passi, matkustusasiakirja
    - Rajavartiolaitos
        - Maahantulo -rekisteröinti
    - Maistraatti
        - Henkilötunnus (hetu)
        - Ulkomaalaisen rekisteröinti
        - Muuttoilmoitus
    - Poliisi
        - Maahantulo -rekisteröinti
        - Ulkomaalaisen henkilökortti
    - Kela
        - Sosiaaliturva ja Kela-kortti
        - Perustoimeentulotuki
        - Asumistuki
        - Vuokravakuus
        - Lapsilisä
        - Työmarkkinatuki
- Kunnassa tarjottavat palvelut
    - Vuokra-asunto
        - Vuokrasopimus
        - Sähkösopimus
        - Kotivakuutus
    - Sosiaalitoimi
    - Terveystarkastus
    - TE-toimisto
    - Pankkitili
    - Koulu
    - Päivähoito
    - Harrastukset
    - Arjen toiminnot

Yhteistyötahot hankkeen toteuttajina

- Sisäministeriö, AMIF-rahoitus, Euroopan unioni
- Orimattilan kaupunki
- Hämeen ELY-keskus, Lahti
- Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä, PHHYKY:n
- Hämeen TE-toimisto, Lahti
- 3-sektorin toimijat Orimattilassa: Helluntai-srk, SPR, Yhteiset Martat, Ev.lut.srk:n ja MLL
-

Yhteistyötahot hankkeen toteutuksessa alueellisesti

- Hämeen poliisi, Lahti
- Kela
- Migri, Lahti
- Maistraatti, Lahti

Yhteistyötahot hankkeen toteutuksessa paikallisesti

- Vuokranantajat (Orimattilan Asunnot ja yksityiset)
- Sähkölaitos
- Vakuutusyhtiö
- Sosiaalityöntekijät ja –ohjaajat, perhetyöntekijät, lastenneuvolat ja kouluterveydenhuolto
- Terveyskeskus (Attendo)
- Sivistystoimi, koulut ja päivähoito
- Pankit
- Tavaroiden ja tarvikkeiden lahjoittajat

5 LOPUKSI

Orimattilan kaupungin kotouttamishanke ajoittui mielenkiintoiseen, mutta haastavaan ajankohtaan. Vaikka hankkeessa itsessään olisivat – ajoittain – suunta ja toimintatavat olleetkin ikään kuin selvillä, vaikuttivat ympäröivän yhteiskunnan muutokset, kehittyminen ja myös epätietoisuudet paikallisellakin tasolla. Eräs merkittävimmistä selviytymisen työkaluista oli yhteistyö, yhdessä tekeminen. Yhteistyötä tehtiin hankkeessa yksilöiden välillä, paikallisesti, alueellisesti ja jopa valtakunnallisesti. Tarvittava tieto oli, erityisesti hankkeen alkaessa, hyvin pirstaleista ja hajallaan. Yhteydenpito eri tahoihin auttoi löytämään sitä.

Orimattila, melko lähellä Lahtea, lienee monella mittarilla katsottuna normaali suomalainen pikkukaupunki: Se sijaitsee keskellä ruuhka-Suomea, mutta keskellä maaseutua; lähellä isompaa keskustaa, mutta sittenkin liian kaukana ollakseen riittävän kiinnostava; sen asukkaat ovat ystävällisiä, mutta kovin kainoja ottamaan uusiin ihmisiin kontaktia jne. Orimattilan erityisiä vahvuuksia ovat toimivat peruspalvelut arjen sujumisen hyväksi, joista perusopetus ottaa erinomaisesti huomioon koululaisten monikulttuurisuuden. Perheiden viihtymiselle on tärkeää se, että lapset saavat laadukasta opetusta ja viihtyvät koulussa. Nuorille, yksin tulleille aikuismaahanmuuttajille kunnassa ei ole vastaavanlaisia myönteisiä ominaisuuksia löydettävissä.

Suomalaiset jakautuvat suhtautumiseltaan etnisyyteen suvaitsevaisiin ja vähemmän suvaitsevaisiin. Voidaanko orimattilalaisten innottomuus maahanmuuttajatoimintaa kohtaan nähdä etnisen suvaitsevaisuuden kannalta epäonnistumisena? On varsin armeliasta ajatella, että suomalaisetkin ajattelevat maailman ja elämän ilmiöistä eri tavalla. Tärkeää on käydä keskinäistä vuoropuhelua myös erilaisista näkemyksistä. Hankkeen myötä on ymmärretty, etteivät kaikki maahanmuuttajatkaan halua olla yhteisissä tapahtumissa mukana tai he eivät tunne toisiaan tai eivät tule keskenään toimeen. Suomessa yleensäkin tunnutaan ajattelevan, että kaikki ulkomaalaiset ovat yhtä, samaa

joukkoa ja esimerkiksi Lähi-Idästä tulleet tai kaikki afrikkalaiset olisivat keskenään yhtenäinen joukko ihmisiä. Ja että kaikki maailman ihmiset osaavat englantia. Ajattelemmeko me itse, että kaikki pohjoismaalaiset ovat keskenään samanlaisia? Uskommeko osaavamme kaikki esimerkiksi ruotsin kieltä?

Entä maahanmuuttajavastaisuus ilmiönä: Tarkoittaako se vain vastaanottavan maan kansalaisten vastarintaa muualta tulevia kohtaan? Toisaalta, voiko maahanmuuttajavastaisuus estää jotakuta vähemmän vastahankaista suomalaista osallistumasta maahanmuuttotoimintaan siksi, ettei halua loukata tai vastustaa kaveriaan, joka vastustaa maahanmuuttoa? Tai voiko olla niin, että ei tulla ryhmänä mukaan maahanmuuttajatoimintaan, jos tiedetään joukossa olevan vastustavia henkilöitä, jotta oma joukko ei jakaudu? Tai samasta syystä ei kutsuta myöskään mukaan maahanmuuttajia?

Orimattilan kaupungin kotouttamishankkeessa mukana olleet toimijat ja maahanmuuttajat kävivät keskenään erilaisissa tilaisuuksissa ja kokoonpanoissa avointa keskustelua kulttuurisista, etnisistä, eettisistä ja uskonnollisista aiheista yhtä lailla kuin aivan arkisistakin asioista, ilman kiihkoilua, mutta tarvittaessa omista ajatuksistaan kiinni pitäen. Ja sopu säilyi, vaikka ollaankin joistakin asioista eri mieltä – niin suomalaiset keskenään kuin kansainvälisemminkin. Vuoropuhelu voi auttaa näkemään asioita omaa näkökulmaansa laajemmin. Ihmisten ja asioiden onnistuneeseen hoitamiseen tarvitaan vuoropuhelua myös ammattilaisten ja vapaaehtoistenkin kesken:

> ”**Vaikka meillä olisi kokonainen ammattilaiskaarti auttamassa, vapaaehtoisille tullee jäämään jatkossakin paljon tehtäviä, joissa joudumme ottamaan vastuuta ihmisten terveydestä ja toimeentulosta. Ainakin ongelmien tunnistaminen ja ihmisten ohjaaminen ajoissa ammattilaisten pakeille**.” (Vapaaehtoistoimija)

Lähteitä:

Carroll, T. 2017. Maahanmuuttajien palvelut Päijät-Hämeen Hyvinvointiyhtymässä. PP-esitys, Maahanmuuttoverkoston kokous 6.6.2017, Lahti.

Sisäministeriö SM: Tukipäätöksen liite SMDno-2016-1550 Orimattila, 20.01.2017.

World Café – Opas deliberatiivisen World Cafén järjestämiseen, Setlementtiliitto, 2015. Setlementtijulkaisuja 38. ISBN 978-952-7141-06-9 ISBN 978-952-7141-07-6 (PDF).

www.alipi.fi

www.finlex.fi

https://pakolaisapu.fi/sanasto/

www.stat.fi